ARVINUS

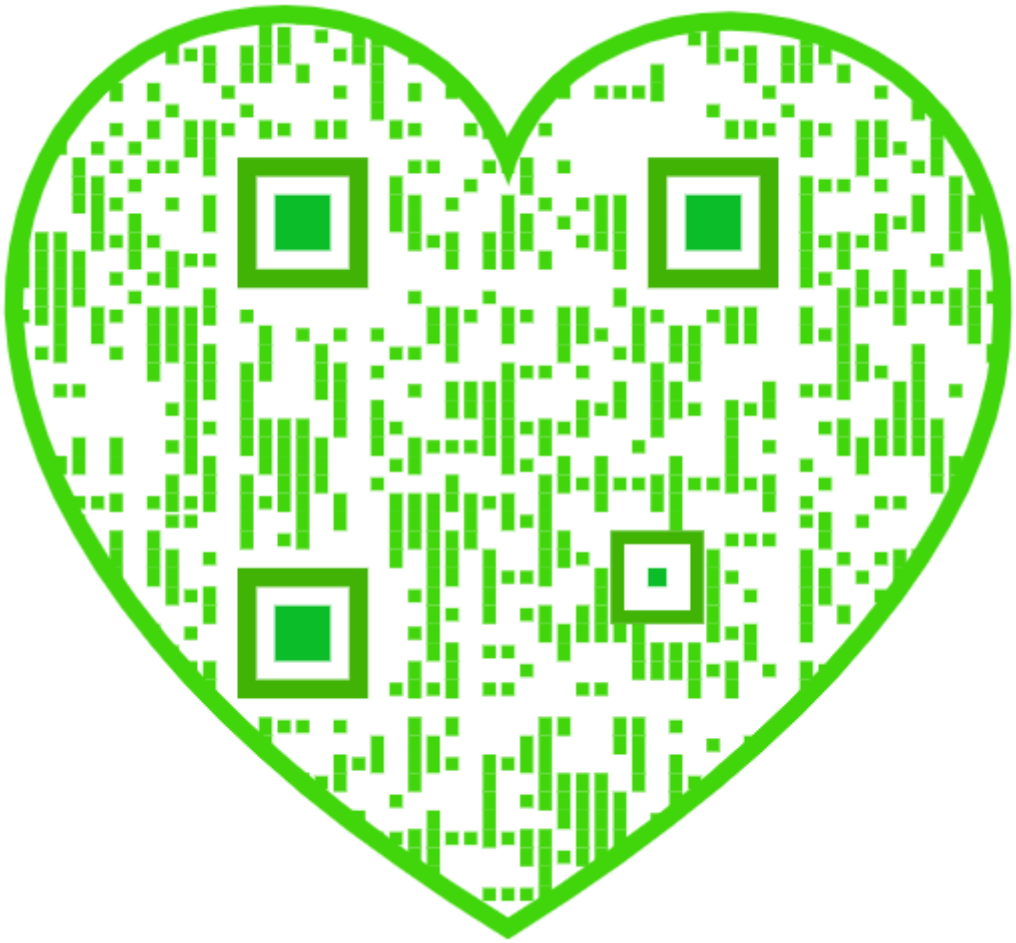

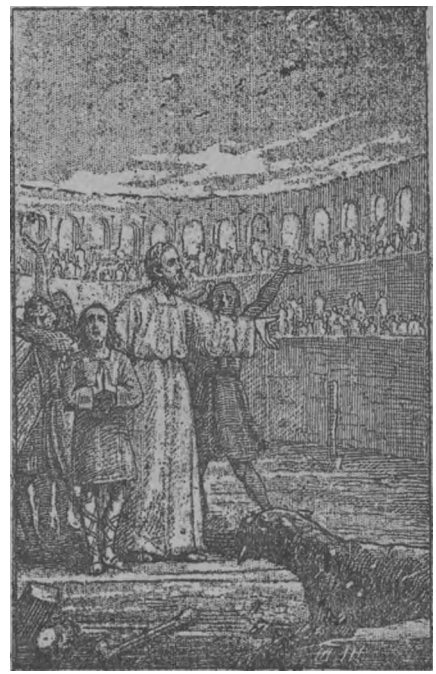

Romeinen! galmde Nafel, de God der christenen is de eenige ware God [bl. 127].

ARVINUS

DE SLAAF

EEN VERHAAL UIT DE ROMEINSCHE TIJDEN

NAAR HET FRANSCH BEWERKT

DOOR

ALF. VAN LOO.

MECHELEN
H. DESSAIN
DRUKKER VAN Z. H. DEN PAUS, VAN DE H. CONGREGATIE
DER PROPAGANDA EN VAN HET AARTSBISDOM
VAN MECHELEN

ARVINUS DE SLAAF.

I.

De talrijke straten van Rome die van den Janiculusberg tot het Forum leidden waren door heele benden lediggangers, zooals men in de groote steden er altoos aantreft, bezet. Dien dag was der Romeinen vadsigheid door de hoop op een hun ongemeen vertoog, wakker geschud; zij verbeidden de komst eener overgroote schaar krijgsgevangenen.

Andermaal hadden de wereldbeheerschers hunnen ijzeren arm over een volk uitgestrekt; die streek door tooverachtige wouden overschaduwd en door vreemde goden beschermd was eindelijk onder het Romeinsche

juk gebracht. De Armorikaansche volkeren, zoo forsch gebouwen, zoo zonderling van zeden en godsdienst, gingen als verwonnelingen den Romeinen ten schouwspel gegeven worden.

Ook waren op dien dag al de natuurdriften des groote volks ontwaakt, al zijne nieuwsgierigheid opgewekt. Zijn hoogmoed zegevierde ten zelfden tijde dat dit vertoog zijner ledigheid een niet alledaagsch tijdverdrijf opleverde. Nu en dan kwam echter uit den schoot dier menigte door eene en dezelfde gedachte gedreven, de stem eens behoeftigen, die zich eene uitdrukking van spijt liet ontvallen daar hem de noodige som ontbrak om eenen dezer Armorikanen tot slaaf te verwerven, de algemeene vreugde storen.

Rond tien ure des voormiddags, kwam er eensklaps eene vlottende

beweging onder de toeschouwers welke zich langs beide zijden der straten rangschikten. De schaar krijgsgevangenen rukte de aureliaansche poort binnen en bewoog zich langzaam door de straten der eeuwige stad.

Over de zes duizend Kelten, allen het dubbele merk hunner verloren vrijheid: eene van bladeren doorvlochte kroon op het voorhoofd en eene onbeschrijflijke uitdrukking van smart op het gelaat dragende, togen in dichte drommen de menigte voorbij. Hunne gelaatstrekken en houding lieten genoeg blijken wat verschrikkelijk lijden hun den boezem vescheurde. Niet enkel strompelden zij voort met een van wanhoop verbrijzeld harte, nog kwam lichamelijk lijden zich met hunne zielesmart paren; de invloed dezer vreemde luchtstreek meer nog dan de vermoeienis der afgelegde baan nam

hunne krachten af. Geboren onder eenen hemel waar de frissche zeewinden schier aanhoudend heerschten, waar de zon met moeite de nevels doorbrekende die de lucht bezwaarden, hare stralen bijna zonder kracht op de aarde neêrschoot, waar de stilte der wouden enkel door het gebrul der wilde dieren en het gekras der roofvogels gestoord wierd, kwam de zengende zon van Italië, het witte zand dat, van de baan in dwarrelende wolken opstuivende, hunne oogen verblindde, het geraas der menigte hun ondraaglijk voor. En telkens dat zij van vermoeienis uitgeput een weinig den stap vertraagden kwam de zweep der slavenmakelaars hun herinneren dat zelfs het recht tot rusten hun ontnomen was.

Of het zicht van zooveel ellende een innerlijken indruk maakte op het gemoed der Romeinen, zoo gretig naar

schouwspel en overheersching, is ons onbekend; doch stellig is het dat men in deze overgroote menigte niet één blijk van medelijden opmerkte, niet een woord van deelneming mocht vernemen.

Wanneer eene gansche bevolking gebukt gaat onder den druk eener openbare ramp, die haar treft in alles wat haar duurbaar is, dan schijnt een iegelijks persoonlijkheid eenigerwijze als te verzwinden om zich in deze algemeene ramp op te lossen; op alle wezens bespeurt men eene zelfde uitdrukking van smart. En echter onder die duizende rampzaligen, welke zich daar door de Roomsche straten voortsleepten, wekte eene vrouw van ongeveer vijf en dertig jaren eene bijzondere aandacht op. Hare gelaatstrekken verrieden grootere onrust en lijden dan deze harer gezellen. Een vonk van moed en moederlijke toegene-

genheid lichtte uit hare blikken, die zich onafgewend gevestigd hielden op een knaapje dat aan hare zijde voortstapte. Al de angst dien een moederhart kan verduren lag in dien blik opgesloten.

De lotgevallen dezer vrouw, Norva genaamd, leverden met deze des grootsten gedeeltes harer gezellinnen weinig verschil op. Na aan hare zijde haar echtgenoot en haar oudsten zoon te hebben zien sneuvelen, was zij met haar jonsgte knaapje in slavernij gevoerd geworden. Doch het pijnlijke verlies dat zij kwam te ondergaan had niet de minste inbreuk op hare moederlijke bezorgdheid gemaakt, zij had met geweld hare smart verdreven om zich gansch haren overgebleven zoon, haren Arvinus toe te wijden.

De knaap, die nauwelijks twaalf jaren telde, liep stilzwijgend naast

zijne moeder. Zijn vaste en ernstige tred, zijne stomme gelatenheid, zijne bedaarde houding getuigden blijkbaar zijner afkomst. De armen kruiselings over de borst geslagen, het hoofd statig opgeheven, volgde hij zonder zich eene klacht te laten ontglippen zijne lotgenooten. Zijn aanblik was treurig, doch geen traan ontsprong zijner oogen, en nogtans was hij nog de kinderschoenen niet ontloopen, hij had nog de jaren niet bereikt waarop zijne tranen hem als eene lafheid konden aangerekend worden.

Het zicht zijner moeder sprak hem ongetwijfeld moed in, want telkens dat hunne blikken zich ontmoetten hief hij nog fierder het hoofd op en scheen zijn voet nog vaster op den grond te drukken. En nogtans bleef zijn hart aan de droefheid niet gesloten: hij dacht aan het verleden, aan

het vervlogen geluk der zijnen; hij dacht aan de toekomst die hem te wachten stond en zoo onheilspellend door zijne landgenooten was voorzegd. Doch ondanks zijne teedere jeugd voelde hij dat dit verleden bij zijne moeder nog pijnlijker herinneringen moest opwekken; hem beheerschte als een voorgevoel dat die toekomst loodzwaar op haar, zwakke en weldra afgesloofde vrouw, zou wegen, en hij weerhield zijne klachten en trachtte zijne smart aan haar oog te verbergen.

Het zicht van Rome met zijne prachtige gebouwen mocht geene afleiding aan Norva's hartewee brengen; de rijke paleizen, de grootsche tempels zweefden als evenvele nevelbeelden voor haren geest. Arvinus wiens jeugd nog niet voor deze ongrensbare smart vatbaar was wierd door de wonderen die zich voor zijne

blikken ontrolden diep getroffen. Zijne houding behield wel is waar hare statigheid, doch allengs verdween de diepe zweem van droefheid die over zijn gelaat verspreid lag, om plaats te maken voor de verwondering. Die ontelbare menigte van marmeren en bronzen standbeelden, deze heerlijke tempels op tal van kostelijke zuilen rustende en waarin het daglicht zoo tooverachtig tintte, deze eindelooze rij paleizen met hunne rijk versierde ingangen maakten een levendigen indruk op des kinds gemoed. Het kon zijne oogen niet afwenden van deze in het purper gedoste mannen die in vergulden rijtuigen gezeten hem in bliksemsnelle vaart voorbijstoven.

Doch wanneer hij het Forum bereikte steeg zijne verwondering ten top. Hij stond als verstomd over het heerlijke schouwspel dat zich daar

voor zijne oogen ontvouwde. De prachtigste gebouwen die Rome binnen hare muren telt zijn immers op dit plein, door het grootsche Capitool beheerscht, als bijeengebracht. Arvinus liet zijne blikken van den eenen tempel tot den anderen weiden; hij kon niet genoeg deze koninglijke paleizen en vergulde standbeelden bewonderen; overal trof hij dezelfde sierlijkheid en pracht aan. Bij het zien van al deze wonderwerken vroeg de jonge Armorikaan zich af, of dit wel door menschen handen kon tot stand gebracht zijn.

In het midden des Forums gekomen, hield de stoet stil. Daar zou de verdeeling der krijgsgevangenen plaats hebben, daar elk dezer ongelukkigen den slavenhandelaar, die hem van de Republiek afgekocht had, te volgen hebben, in afwachting dat deze hem op zijne beurt in handen zijner

Romeinsche meesters overleverde.

Arvinus beseffende dat zij hier tot hunne bestemming gekomen waren, wierd eensklaps tot de werkelijkheid huns droevigen toestands teruggeroepen.

De staat van begoocheling waarin hij eene wijl had verkeerd verdween schielijk en wierd nu door de kwellendste onrust vervangen. Wat ging er van hem en zijne moeder geworden?... Zouden zij door denzelfden meester aangekocht worden of ging bij zoovele smarten zich nog deze der scheiding voegen?...

De Armorikanen weleer onder hunnen guren luchtkring nog zoo forsch en nu door de drukkende hitte overwonnen strekten zich in hunne volle lengte op de straatsteenen uit, met gretigheid de schaduw van elk gebouw, van elk standbeeld, ja zelfs der spichtigste zuilen waarnemende.

Ditmaal, was het lot Norva en haren zoon gunstig, daar het hun eene plaats bezorgde in den lommer door de wijduitgespreide takken des reusachtigen vijgenbooms van het Curtius meer, afgeworpen. Doch hunne rust mocht slechts van korten duur zijn. Weldra liet de ruwe stem des slavenmeesters zich hooren; er wierd den rampzaligen bevolen op te staan. Men ging tot de verdeeling over en ieder meester voerde het aandeel slaven dat hem ten deele was gevallen met zich mede.

Arvinus en dezes moeder door denzelfden slavenmakelaar aangekocht, wierden, even als een dertigtal hunner landgenooten, naar een kroeg, dicht bij den tempel van Castor gelegen, overgebracht.

De wezenlijke verkooping zou echter slechts binnen eenige dagen plaats grijpen, nadat de gevangenen

van hunne vermoeienissen gansch zouden uitgerust zijn; want der Romeinen keus viel uitsluitend op slaven van kloeken lichaamsbouw en gezond voorkomen. Die gezondheid welke zij als een voorwerp van weelde beschouwden ging gewis al spoedig verloren wegens de dervingen der slavernij. Intusschen echter had zij den rijken tot sieraad hunner paleizen gestrekt, en was derhalve hunnen hoogmoed eene bevrediging.

Na dat men de diepe smart eens verslagen volks ten schouwspel had gegeven, en hierdoor der Romeinen volksgeest gevleid, paste het dat men in andere behoeften voorzag; de koopwaar diende opgeschikt te worden, ten einde ze behoorlijker den liefhebbers voor te zetten; men zou ze als slachtvee vet mesten!.. hierin bestond de *edele* taak des slavenmakelaars!

Niet zoodra waren de slaven, onder

wier getal zich Norva en hare zoon bevonden, bovengemelden kroeg binnengetreden of de beste zorgen wierden hun toegediend. Men vergastte hun op een overvloedig en keurig maal, en andere slaven kregen last in al hunne noodwendigheden te voorzien.

II.

Wanneer de dag der verkooping nu eindelijk aangebroken was, wreef men de Kelten, bij het verlaten der badkuip, met welriekende balsems in; hunne lange haarlokken wierden zorgvuldig opgeschikt en met allerlei sieraden doorvlochten, derwijze echter dat de eigenaardigheid welke van hunne afkomst getuigde hierdoor niet weggenomen was. Eindelijk, bij het naderen van het vierde uur, (tien ure

des morgens) deed men ze, na hun de van bladeren doorvlochte kroon welke zij bij hunne aankomst droegen, op het hoofd gedrukt, en een klein opschrift, waarin elks hoedanigheden gemeld stonden, om den hals gehangen te hebben, samen met eenige andere slaven, waarvan de eigenaar zich verhoopte te ontmaken ingezien de groote toeloop volks door de verkooping der Armorikanen daarheen gelokt, eene stellage beklimmen.

Ingevolge de wet die den slavenhandelaars gebood hunner slaven afkomst door uitwendige teekens te verklaren droegen laatstgenoemden geene kronen op het hoofd, daar deze enkel den krijgsgevangenen opgezet wierden; doch hunne voeten met krijt bestreken, duidden aan dat zij van Over-Zee afkomstig waren. Enkele hadden eene witte wolle muts

op, wat bediedde dat hun meester geen borg stond voor hunne hoedanigheden en niet eene der verantwoordelijkheden hem door de wet opgelegd op zich durfde laden.

Ten tweede male vertoonde het Forum zich in zijnen vollen luister aan der Armorikanen blikken; doch had de rust die zij kwamen te genieten hun eenige krachten bijgezet, de smart toch was uit hun hart niet geweken, en derhalve hunne gemoederen geenszins tot het bewonderen van Rome's schoonheden gestemd. Die praal van marmer, brons en kunstgewrochten wekte niet het minste hunne aandacht op. Een enkel feit baarde hun verwondering; het was de eenzaamheid die nu op dit Forum heerschte waar enkele dagen geleden, bij hunne aankomst zich zulke eene krioelende menigte bewoog. Het was het oogenblik opwelk

de magistraten rechtspraken, de handelaars zich met hunne handelszaken ophielden, de koopers zich in de winkels verspreid hadden. Wat de ledigloopers betrof, deze bevonden zich, als naar gewoonte, daar waar de grootste bedrijvigheid heerschte, ernstig eens anders werk nagaande en het beoordeelende, zonder echter zelve eraan deel te nemen.

Doch binnen een uur zou het Forum een heel ander voorkomen aannemen. Het Romeinsche volk de gerechtshoven, beurzen en kroegen verlatende zou dan wel het ruime plein met hare dichte drommen bedekken. Intusschen bleven de krijgsgevangenen nog eenige oogenblikken vrijheid behouden.

Deze weinige stonden besteedden zij om zich wederzijdsch een laatste vaarwel toe te spreken. Men kon elkander nog eens de handen drukken,

in stilte een traan wisselen, over de geliefde dooden spreken. Voor de laatste maal was het hun nog gegund, zich uittedrukken in die liefelijke vaderlandsche taal die men weldra, helaas! zou moeten daarlaten om deze der Romeinsche meesters aan te nemen.

De sterksten poogden den zwaksten moed in te spreken door hun op de wederwraak te wijzen. Alle hoop op het behoud Armorika's mocht niet opgegeven worden, herhaalden zij telkens, dewijl de goden die het vaderland onder hunne bescherming hadden genomen, hare kinderen zelfs in hun ballingschap zouden blijven bijstaan. Onder de stemmen die zich aldus verhieven om hunner gezellen moed op te beuren, wekte deze eens ouden Armorikaanschen priesters, met name Morgan, de bijzonderste aandacht der toehoorders op.

— Verbergen wij zorgvuldig aan des vijands oog de zielesmart, die ons den boezem verscheurt, sprak hij met krachtige doch tevens bedaarde stem. Dat zij na ons bloed bij beken te hebben zien stroomen, niet het genoegen smaken, zich in onze tranen te verlustigen ; welkdanig ook het ellendig lot weze ons door dit volk beschoren, niets kan ooit in vergelijking gebracht worden met de smarten die wij geleden hebben toen wij door geweld aan den geboortegrond ontrukt wierden. De gedachte dat wij de zwaarste beproevingen reeds doorstaan hebben, steune dus onzen moed. Dat de vrouwen zelven indien zij door nieuwe rampen in hunne kinderen worden getroffen, niet een gil slaken; de moed der Armorikaanster weze kloek genoeg om de tranen der moeder te verkroppen.

Morgan liet zijn blik gebiedend

over zijne landgenooten weiden doch wanneer hij Norva's treurige gelaat en den kommervollen blik dien zij op haren zoon wierp ontwaarde, scheen een gevoel van deernis zijn hart te bemeesteren; zijne stem nam eene zachtere uitdrukking aan.

— Norva, sprak hij, wees indachtig dat gij de vrouw eens opperhoofds zijt, en uit het paleis der wolken, welk mijn broeder nu bewoont, hij op u neerziet; gedoog niet dat hij zich voor der helden aanschijn over u te schamen hebbe.

— Ik zal trachten zijner waardig te zijn, antwoordde de moeder.

— Wat u betreft, kind, vervolgde de grijsaard zich tot Arvinus wendende, binnen weinige uren zult gij wellicht als een telg van den moederstam afgerukt in de Roomsche paleizen gaan verkwijnen; doch gedenk steeds dat Armorika uw vaderland is,

en vóór de Romeinen uwen geboortegrond betraden, de Kelten welke zij nu in ketenen hebben geklonken, vrij en gelukkig in hunne wouden leefden. Blijf dan onzen overwinnaars een onverzoenlijken haat toedragen, en wanneer het onzen goden, de eenige ware en machtige, mocht behagen de zon der vrijheid voor ons vaderland te laten opgaan, toon dan dien verdrukkers dat wij ook der oppermacht waardig zijn; want even als zij kunnen wij onze vijanden folteren. Indien ooit bij het zicht eens vijands gij een gevoel van medelijden in uw hart voeldet opwellen, raadpleeg dan de stem uws gewetens, en zij zal u toeroepen dat de Armorikaan bij gebrek aan eene andere erfenis zijnen kinderen de wraak naliet.

De vonken die Arvinus oog ontschoten, getuigden, beter dan de schoonste woorden, dat hij deze raad-

gevingen stipt zou nakomen. Morgan, de edele en moedige grijsaard, doch wiens godsdienst geene vergiffenis kende, scheen over de gevoelens die hij in des kinds hart kwam optewekken, voldaan en zijne handen zegenend boven Arvinus hoofd verheffende, sprak hij tot dezes moeder :

— Norva gij hoeft voor uw zoon niet bevreesd te zijn; zijn hart bevat reeds de noodige kracht om de smarten des levens te doorworstelen zonder in dien strijd te bezwijken.

Het wateruurwerk dat op den voorgevel van Castor 's tempel prijkte, duidde nu elf ure aan; het was het oogenblik opwelk de menigte zich in alle richtingen over het Forum zou verspreiden; de slavenmakelaar legde zijne slaven de stilzwijgendheid op.

Norva drong dichterbij Morgan en poogde haren zoon nauwer nog aan

haar te brengen; zij voelde zich, aldus tusschen liefde en medelijden geplaatst, eenigerwijze als gesterkt. Arvinus drukte de hand zijner moeder aan zijn hart en wierp haar een blik toe waarin liefde en toegenegenheid zich met mannelijke stoutmoedigheid paarden.

De nieuwsgierigen kwanem zich allengs rondom de stellagen scharen die men op verscheidene punten des Forums had opgeslagen en door de slaven waren bezet. De slavenhandelaars, een wisje in de hand, en vóór hunne levende koopwaar op en neêr wandelende, wedijverden om door schaamteloos gezwets de aandacht der koopers op te wekken.

— Kom tot mij, edele medeburgers, kreet deze die Norva en haar zoon aangekocht had, niet eene mijner ambtbroeders kan u slaven aanbieden met zulke wonderlijke eigenschappen

begaafd als deze welke ik de eer heb u voortestellen. Het is u allen bekend dat sinds jaren ik voor de voortreffelijkheid mijner waren bekend sta.

Zie veeleer, vervolgde hij op een Armorikaan wijzende die zich door zijnen kloeken lichaamsbouw en de beradenheid zijner houding deed onderscheiden, waar treft gij ooit sterker en schooner mensch aan? Zou hij niet vrij voor een Hercuul kunnen doorgaan? Welnu Romeinen, gelooft mij op mijn woord, want niets noopt mij met valschheden omtespringen, deze slaaf wier lichamelijke schoonheid in zoo hooge mate uwe bewondering opwekt, is nog duizendmaal kostelijker door zijne eerlijkheid, zijne behendigheid, zijne matigheid en de onderdanigheid aan zijner meesters bevelen. Wie uwer zou zich niet eene geringe derving willen ge-

troosten om in het bezit van een zoo zeldzamen schat te komen?

In hoe talrijker drommen de toeschouwers zich omheen zijne stellage kwamen verdringen, in hoe schaamteloozer gepoch ook de makelaar zijne koopwaar aanprees. Die *menschenkoopman,* wiens gemeene trekken het levende beeld der schandelijkste en dierlijkste hartstochten weêrgaven scheen daar als geplaatst te zijn om beter nog de schoonheid der Kelten, wier gelaat niets dan edele natuurdriften en ernstige gevoelens uitdrukte, te doen uitschijnen.

Reeds waren verscheidene koopen gesloten, verscheidene wezens die zich de innigste liefde toedroegen geweldadig van elkander gescheiden. Meer dan een grijsaard had den zoon, den steun zijns ouden dags zien vertrekken, meer dan een kind zijne moeder van zijne zijde zien wegrukken,

en allen nogtans waren der belofte gestand gebleven den Romeinen hunne droefheid te verbergen ; men smoorde eene klacht, men wischte in het verdoken een traan uit het oog telkens dat men een vriend door de menigte heen zag dringen en in het verschiet verdwijnen; en kwam soms de moed eener moeder bij het afscheiden haars kinds te falen, men stelde zich ijlings voor haar opdat haar snikken niet tot het oor des verdrukkers kwame.

Niet een dezer hartscheurende tooneelen was aan Norva's oog ontgaan. Elke slag die hare landgenooten trof scheen aan haar hart eene nieuwe wonde toetebrengen, maar telkens dat haar moed aan het wankelen ging, vestigde zij haar blik op Morgan, en bij het zien dezes koelbloedigheids zonk haar als een nieuw leven in den verkropten boezem.

Gedurende enkele stonden echter wierd het hart der rampzalige vrouw als van zoete hoop en innige vreugde overgoten: eene moeder kwam met haar kind door eenen en zelfden persoon aangekocht te worden! Doch weldra greep de smart haar opnieuw aan: hoevele kinderen waren reeds rondom haar aan hunne moeder, hoevele moeders aan hunne kinderen ontrukt!

Nog slechts een tiental Armorikanen, Morgan, Norva en Arvinus erinbegrepen bleven over, wanneer de blik van eenen vrijgemaakten slaaf zich met eene merkbare aandacht op het kind vestigde. De slavenmeester die al begluurde wat omheen zijne stellage omging, trad spoedig op Arvinus toe en met zijn wisje des kinds schouder aanrakende:

— Zie mij dat eens goed aan, edele Romein, sprak hij, zich tot den koo-

per wendende; zou men niet wanen dat die kloeke en sterke knaap reeds zijn vijftiende jaar voorbij is? en echter kan ik u stellig verzekeren dat hij pas zijn negende jaar heeft bereikt; oordeel dus wat hij eens zal wezen. Voorwaar deze Armorikanen behooren tot een wonderras!

Er voerde Norva eene rilling door de leden wanneer zij het stokje des slavenmakelaars op haar zoon zag neerkomen. Wat Arvinus betrof deze liet geene de minste vrees blijken tijdens het langwijlige onderzoek waaraan de kooper hem onderwierp.

Na vermoedelijk de overtuiging bekomen te hebben dat de knaap hem dan ook dienstig kon zijn, stelde hij eindelijk de koopsom op drie honderd sestercen in. Eenige liefhebbers jaagden dezen koopprijs weldra tot vier honderd sestercen op.

De Romein die het jongste opbod

had geaaan beklom nu de stellage, naderde tot een man die voor zich op eene tafel koperen weegschalen had staan, en eene aas (1) ter hand nemende, wierp hij ze in de weegschaal onder het uitspreken der volgende woorden:

— Ik verklaar dat volgens het recht der *Quirites,* deze knaap mij toehoort en ik hem met deze munt heb aangekocht.

Het gerammel des geldstuks in de koperen weegschaal, klonk Norva als een doodvonnis in de ooren; dit geluid had immers het vertrek van elken harer landgenooten voorafgegaan. Bij het zien der bleeke kleur die eensklaps zijner moeders wangen overtoog, greep eene schielijke ontsteltenis Arvinus aan, doch een blik van Morgan was voldoende om

(1) Een Romeinsch geldstuk.

hem zijne koelbloedigheid te doen terug winnen.

De grijze priester neigde zich driftig tot Norva en fluisterde haar eenige woorden in 't oor. De rampzalige moeder richtte terstond het hoofd weer op en nam hare vorige houding aan.

Dit tooneel had slechts eene wijl geduurd en kon derhalve door de Romeinen niet zijn opgemerkt geworden. Zoo althans scheen Morgan erover te denken, want zijn blik waaruit de diepste verachting straalde bleef beweegloos op het Romeinsche volk rusten.

De slavenmeester kwam Arvinus weghalen om hem den slaven des Romeinschen koopers, die beneden de stellage op hunnen nieuwen makker wachtten, overteleveren. Een woest gebaar scheidde het kind van zijne moeder en de ongelukkige vond zelfs

niet den tijd haren zoon een laatsten zoen op het voorhoofd te drukken.

— Tot wederziens, moeder, sprak Arvinus, onze scheiding zal, verhoop ik, niet van langen duur zijn, want ik vertrouw op mijne krachten en mijn geduld. — Tot wederziens Morgan.

— Vaarwel! antwoordde deze, hem met de hand groetend.

En zijn arm bleef geruimen tijd beweegloos tot den knaap uitgestrekt, want hij verborg aan het nieuwsgierige volk het bleeke gelaat Norva's.

III.

De vrijgemaakte slaaf die Arvinus aangeworven had, was opzichter van een der vermogendste jonge patriciers der stad Rome. Claudius Corvinus, was slechts weinige jaren geleden een erfdeel van honderd millioen sestercen (1) te beurt gevallen. Deze aanzienlijke som had hij echter reeds ten meerendeele verspild. Ook wierd zijn paleis als een der prachtigste van den Cœliusberg beschouwd. De vloeren waren er met Carystemarmer belegd, de zuilen uit brons gegoten, de standbeelden uit ivoor gesneden en de baden uit porfier gehouwen.

Men trof er evenvele eetzalen, of *triclinium,* als jaargetijde aan. De rustbedden dier zalen waren vervaardigd uit welriekend hout met zilver

(1) 20,953,333 frs 25 cent.

belegd; de kussens, met zwanendons gevuld, lagen onder Babylonische zijden overtreksels geborgen. De wanden waren met attalische stoffen bekleed; kostbare purperen met gouddraad doorweven draperijen daalden in sierlijke plooien over de banket-tafels neêr.

Wanneer de opzichter, door het kind gevolgd, dit prachtige paleis had bereikt, klopte hij aan eene bronzene deur aan; de *ostiarius* of portier kwam uit zijne loge, waar hij naast een wachthond vastgeketend lag, te voorschijn en opende dienstvaardig de deur. Arvinus leider liet den *Carthager* ontbieden.

De *Carthager* was de taalman gelast zich door de twee honderd slaven van Corvinus te doen verstaan. Vooraleer in slavernij gevoerd te worden had hij op al de zeeën, door de schepen zijner natie doorkruist, rondge-

zwalpt, en hierdoor de meeste talen der zeevarende volkeren aangeleerd.

De opzichter leverde hem den jongen Kelt over, ten einde dezen het slavenkleed te laten aantrekken en hem het noodige onderricht te geven.

De *Carthager* bracht Arvinus naar der slaven verblijfplaats.

— Heeft iemand u soms met uwe nieuwe plichten reeds bekend gemaakt? vroeg hem deze.

— Nooit ontving ik onderricht dan van vrije lieden, klonk des knaaps koele antwoord.

De taalman glimlachte even.

— In u erkent men wel dadelijk den zoon dier Galliers die enkel den val des hemels schijnen te duchten, spotte hij. Edoch indien gij u van mijnentwege een raad liet welgevallen zou ik echter u waarschuwen u ook wel eenigzins voor de

zweep in acht te nemen. En nu allereerst zult gij vernemen dat in uwe hoedanigheid van slaaf gij hier niet meer als een *mensch,* maar nog enkel als een *iets* beschouwd wordt; uw meester mag naar welbehagen en zonder dat gij er eenigzins oorzaak toe geeft u in de boeien klinken, tot zijn vermaak laten geeselen, of zooals Vidius Pollion, in zijne vijvers werpen om zijner moeralen tot voedsel te strekken.

— Dat hij zijn recht uitoefene, antwoordde Arvinus onbeschroomd.

— Corvinus is niet boos, vervolgde de *Carthager;* hij is een der bevallige jonkers Romes, wiens bijzonderste bezigheid hierin bestaat zijn vermogen door verbazende verkwistingen te verspillen. Zijne slaapstede verlaat hij gewoonlijk nooit vóór vier ure des namiddags, dan levert hij zich zijnen vertrouwelingen over die hem

de haren met reukwater begieten; de wangen met rood salpeterschuim inwrijven en de kin met *psilotrum* bestrijken, ten einde hem den baard te doen uitvallen. Honderd vijftig slaven zijn hier uitsluitelijk tot den dienst zijns persoons aangesteld, en allen oefenen eene verschillende bediening uit.

— En welk ambt zal ik waartenemen hebben? vroeg de knaap.

— Des meesters rijtuigen besturen zal uwe bediening wezen, antwoordde de taalman. Volg mij nu; ik zal u eens even uw rijk laten doorzien.

En hij leidde den knaap naar het wagenhuis waar hij hem de verschillende rijtuigen die erin berustten liet bezichtigen.

— Ziehier eerst, sprak hij de *petorita* of vierwielige wagens na deze der Germanen gebootst en dienende

tot het vervoer des voorraads of der slaven; verder treft gij de *cavini* of overdekte koetsen aan, welke bij regenachtig of guur weder door den meester beklommen worden. De lichte rijtuigen met ivoor, schilpwerk en zilver ingelegd, die zich rechts bevinden, en den naam van *rhedæ* dragen, dienen Corvinus tot zijne gewone wandelingen. Links bemerkt gij de draagstoelen, met Persische tapijten en purperen gordijnen behangen.

Arvinus stond verbluft over zooveel pracht. Zijn gezel bracht hem vervolgens naar de paardenstallen wier vloeren met platte daksteen belegd en de ruiven uit Lunamarmer gebeiteld waren.

— De muildieren, zoo vervolgde de taalman, daar naast elkander gerangschikt, worden vóór de rijtuigen van Corvinus gespannen; de numedische slaven die Claudius rijtuig ver-

gezellen wanneer deze zich in het openbaar vertoont, bestijgen de zestig paarden ginds gestaald. Nu gij met de plaatsen bekend zijt, zal ik u maar den stalopzichter voorstellen opdat hij u zijne bevelen mededeele.

Arvinus volgde den *Carthager* die hem tot den slaaf leidde belast met het toezicht der equipages. Deze gaf hem te kennen wat van hem vereischt wierd, en de taalman bracht den knaap zijne woorden over.

— En nu, zoo voleindigde hij zijne uitleggingen, hoef ik u nog eene enkele aanbeveling te maken. Als wanneer gij de latijnsche taal zult machtig zijn, wacht u dan wel ooit in tegenwoordigheid des meesters het stilzwijgen te verbreken, want hij is zoo grootsch ten opzichte zijner slaven dat hij zich nooit gewaardigd hun het woord toetesturen. Wanneer hij hun iets heeft te bevelen, zoo geschiedt

het steeds door teekens of soms nog door eenige regelen op zijn zakboekje neêrteschrijven Gij kunt nu uw *diarum* of dagelijks voedsel gaan gebruiken en vervolgens u aan het werk begeven.

Hetgeen Arvinus daar al kwam te hooren en te zien, scheen hem zoo wonderbaar toe dat zijne smart erdoor zoo niet gansch verdreven, dan toch grootelijks gestelpd wierd. Doch hij keek nog anders op toen hij Claudius Corvinus in zijne purpere toga gehuld, de haren met cinnamombalsem bestreken, de armen met puimsteen gepolijst en beladen met kostbare ringen, van diamanten en andere edelgesteenten fonkelende, in gezelschap zijner beschermelingen, door fluitspeelsters en Sallische priesters voorafgegaan, zichter wandeling zag begeven. Nooit had hij zich een gedacht van dusdanigen pracht kunnen vormen.

En werkelijk destijds leidden de Romeinsche patriciers een zoo weelderig leven dat hunne paleizen veeleer aan de wulpsche hoven der machtigste Aziatische vorsten dan wel aan burgerwoningen geleken. De stem der zangers weergalmde er tot diep in den nacht, de marmeren vloeren lagen er steeds bestrooid met kronen van Pestumrozen door de genoodigden achtergelaten, en uit de half geopende kelderluiken steeg gedurig de geur van allerlei fijne spijzen, die men aan 't bereiden was, op. Elken morgen verdrongen zich in zijne voorzalen tal van beschermelingen, die er zich aanboden om de *sportula* of dagelijksche gift van honderd quadranen (1) te erlangen, som doorwelke de meester hunne stemmen voor de kiezingen der magistratuur wist in

(1) 1 fr. 17 centiemen.

te winnen. Hij gewaardigde zich soms aan deze schuimloopende vleiers te vertoonen, en traagzaam door hunne rijen heenwandelende neigde hij dan het hoofd tot den slaafnaamopgever, die hem den naam van elk zijner gasten zacht in het oor fluisterde.

Het overige des dags bracht hij met wandelen door, dan eens te voet onder den gewelfden zuilengang des Forums, dan weêr in rijtuig langs den apiaanschen weg. 's Avonds onthaalde hij zijne vrienden op een feestmaal en schier altijd begon het daglicht de oosterkimmen op te kleuren vooraleer zij erop bedacht waren den disch te verlaten.

Claudius Corvinus' tafel stond geheel Rome door voor de keurigheid harer gerechten bekend. Hij maakte deel dier vereeniging van smullers welke openbare prijzen hadden uitgeloofd aan hen die nieuwe gerechten

zouden verzinnen. Zijn kok, welke hij voor den ongehoorden prijs van twee honderd duizend sestercen (1) had aangekocht, was dezelfde wien de vermaarde lekkerbek Apicius eene zilveren kroon schonk, als aan den man die het meest tot het voordeel der Republiek had bijgedragen! Ook bleef Corvinus' *triclinium* nooit onbezet; de edelste geslachten, de hoogste magistratuur Rome's waren er steeds door het puik harer leden vertegenwoordigd.

De verwondering welke in den eersten deze nieuwe levenswijze bij Arvinus gewis moest opwekken, week weldra voor de diepste verachting. Naar de eenvoudige doch strenge gebruiken zijner natie opgevoed, en gewoon, van zijne teederste jeugd af, al wat niet tot de kracht en de

(1) 40,916 frs 66 centiemen.

wijsheid des menschs kon bijdragen te versmaden, wendde hij met afkeer zijne blikken van dezen doelloozen en verderfelijken praal af en herdacht met treurig gemoed aan Armorika, zijn geliefde vaderland. Het geheugen zijner moeder wilde maar van hem niet wijken; zij was immers het eenigste wezen dat hij beminde en welk hem nog aan deze aarde vastkluisterde. Nog steeds bleef hij de hoop koesteren zijne navorschingen om de woning van Norva 's meesters te ontdekken, met goeden uitslag bekroond te zien. Doch wat al hinderpalen zou hij niet te overkomen hebben vooraleer hierin te slagen.

Vooreerst diende hij zich in der Romeinen taal te kunnen uitdrukken. Hij legde zich dus met eene ongemeene vlijt op het aanleeren des latijns toe. Ongelukkig genoeg wilde zijn tongval naar de ruwe uitdruk-

kingen der Keltische spraak gevormd zich niet naar den zachteren klank der latijnsche spreekwijze buigen. De woorden zijner vijanden taal wilden hem niet in het brein blijven ; zijne vaderlandsche instincten schenen als in opstand te komen tegen het aanleeren der verdrukkers taal. Edoch daar hij begaafd was met een stalen wil tegen welken niets was bestand, wist hij weldra dezen afkeer te dempen, en slechts enkele maanden waren verloopen of reeds kon Arvinus de hem toegesproken woorden vatten en beantwoorden.

Nu meende hij zijne navorschingen te kunnen aanvangen; doch weldra bleek het dat, om deze tot welgelukken te brengen, hij over te luttel vrijen tijds kon beschikken. Zijn tijd behoorde immers zijnen meester en ter nauwernood genoot hij een paar uren vrijheid daags. Maanden ver-

liepen op maanden, en nog steeds bleef hij met het lot zijner moeder onbewust.

Ten prooi aan de diepste smart en gansch moedeloos, overwoog de knaap wat hij nu best zou aanwenden om zijn doel te bereiken, wanneer hem een voorval verraste, welk aan zijne gedachten eenen gansch anderen loop kwam geven.

IV.

Een avond dat Arvinus op den dorpel van het wagenhuis gezeten, mistroostig aan het verleden dacht kwamen eensklaps luidruchtige vreugdekreten hem uit zijne droevige mijmering opwekken. Een Germaan, wiens naarstig- en matigheid hij meermaals had opgemerkt, trad, met glad geschoren schedel uit der slaven woning, door zijne makkers omgeven die hem allerlei gelukwenschen toestuurden. Allen wendden hunne stappen naar het hoofdgebouw door den meester betrokken.

— Wat is er ginds gaande? vroeg Arvinus met verwondering.

— Men bereidt zich tot des Germaans vrijmaking overtegaan, antwoordde hem de taalman.

— Hoe zoo ! kan een slaaf dan ooit zijne vrijheid erlangen? kreet de jonge Kelt.

— Gewis, mits hij deze afkoopt.

— En waar zich hiertoe het noodige geld verschaft?

— Neem enkel een voorbeeld aan dien barbaar. Sinds drie jaren gebruikt hij slechts een maaltijd daags, ten einde een gedeelte zijns *diarium's* te kunnen verkoopen. Op die wijze is hij erin geslaagd, stuiver voor stuiver een aardig sommetje overteleggen dat tot twee duizend sestercen beloopt, en welke hij nu tot zijne vrijkooping gaat besteden.

Terwijl de taalman den knaap dit al mededeelde, was de Germaan de *triclinium,* waar Corvinus met den landvoogd ten disch gezeten was, binnengetreden. De andere slaven hielden op den drempel der deur stil. Arvinus sloot zich bij hun aan ten

einde getuigen te zijn van netgeen ging gebeuren.

De Germaan naderde eerst tot zijnen meester die, hem de hand op het hoofd leggende, sprak:

— Ik wil dat deze man vrij weze, en de rechten van Romeinschen burger geniete.

Hierop raakte een bijlbundeldrager, die zich aan des landvoogds zijde bevond driemaal den schouder van den slaaf aan met zijnen bundel. Vervolgens vatte Corvinus hem bij den arm, deed hem even omdraaien en hem een lichten kaakslag toebrengende:

— Ga dus, sprak hij lachend, en gedenk dat wanneer ik geruineerd ben, gij mij als vrijgemaakte slaaf een jaarlijksch kostgeld verschuldigd zijt.

De Germaan verwijderde zich en de slaven leidden hem tot afscheid naar den nabijgelegen kroeg.

Het gebeurde deed een nieuw licht voor Arvinus oogen opgaan en hij voelde de hoop in zijn boezem herleven. Tot alsdan was hij enkel erop bedacht geweest zijne moeder op te zoeken, en in deze vereeniging eene wederzijdsche leniging aan hunne smart te vinden; doch de gedachte dat beiden wellicht nog eenmaal de vrijheid zouden genieten, deed hem van vreugde schier bezwijken.

Met dien krachtigen wil, zijne landgenooten eigen, besloot de jonge Kelt onverwijld tot hunne verlossing te werken, zonder echter zijne naspeuringen te staken. Hij ontveinsde zich niet dat het doel naarwelk hij streefde zou langdurig om bereiken zijn en met groote bezwaren gepaard gaan; doch van kindsbeen af was taai geduld eene zijner bijzonderste hoedanigheden geweest en hem was

niet onbekend dat wie aanhoudt onfeilbaar verwint.

Hij begon dus met op zijn voedsel aftehouden al wat hij niet stipt tot het behouden zijner krachten noodig achtte; voor enkele sestercen stemde hij erin toe, gedeeltelijk den arbeid der andere slaven, even als hij tot den dienst der equipages gebruikt, te verrichten ; zijne nachten besteedde hij tot het vervaardigen van Armorikaansche wapens, welke hij vervolgens den liefhebbers te koop aanbood.

Intusschen was de zomer aangebroken, en daar zijn meester het schoone jaargetijde op zijne villa van Baies overbracht en zich derwaarts door zijne slaven deed vergezellen, zoo zag Arvinus zich genoodzaakt van alle verdere opzoekingen naar zijner moeder's woning aftezien.

Dewijl Claudius Corvinus, in zij-

nen draagstoel gezeten, op de schouders zijner slaven wierd vervoerd, ging de reis slechts traagzaam vooruit. Claudius die, en wellicht had hij menige reden ertoe, de gasthoven duchtte, had op den te volgen weg verscheidene *diversoriola* of rustplaatsen laten opslaan. Eindelijk bereikte men zijn lusthuis dat in pracht voor zijn paleis van den Cœliusberg niet hoefde onder te doen.

Met smart had Arvinus Rome verlaten, doch weldra vroeg hij zich af, of hij zich niet veeleer diende erin te verheugen. Daar zijn meester zich gedwongen zag er eene eenvoudiger levenswijze te leiden, genoten zijne slaven eene grootere vrijheid. Boven de hulpmiddelen welke hij zich reeds had weten te verschaffen, vond hij hier nog de gelegenheid, tegen betaling, een tuinier in zijnen arbeid behulpzaam te wezen.

Aldus groeiden zijne spaaroordjes van lieverlede aan. Elken avond mocht hij het genoegen smaken zijn schat te overzien, en de deniers, quadrans, assen en sestercen met zoovele moeite bijeengezameld te tellen en te hertellen ! hij liet zijn geld klingelen en dit gerammel baarde hem evenveel vreugde als den vrek het beschouwen zijner goudhoopjes. Bij ieder muntstukje dat hij in het aardenpotje, waarin zijne spaarpenningen weggeborgen lagen, hoorde neervallen, meende hij een schakel der keten, die hem en zijne moeder in de slavernij gekluisterd hield, te hooren lossspringen.

De door Arvinus aangenomen werkzame gewoonten, beletteden hem aan het gepraat en de liederlijkheid zijner gezellen deel te nemen. Ook, ofschoon genoodzaakt in hun midden te leven

was hij hun teenemaal vreemd gebleven.

Een enkel slaaf scheen hem niet ongenegen te zijn, ja zelfs in zijn streven belang te stellen. Het was een Armeniaan met zacht en deftig voorkomen, die door zijne makkers om zijne gelatenheid steeds bespot wierd. Nafel, zoo noemde hij zich, was het overschrijven der handschriften, waarmede Corvinus zijne boekverzameling verrijkte, opgedragen. Hij bezat grondige en veelvoudige kennissen, ofschoon zijn nederig en verlegen uiterlijk hem voor den eenvoudigsten mensch zou doen doorgaan hebben. De verheven- en moeilijkste volzinnen der Grieksche wijsgeeren, redenaars en dichters kon hij zonder zelfs eens te weifelen uit het hoofd opzeggen, doch wat meest zijne aandacht boeide, waren eenige werken van schier onbekende jood-

sche schrijvers, welke hij voor zijn eigen gebruik had overgeschreven en gedurig overlas.

Het lankmoedig geduld en de volhardende werkzaamheid van Arvinus hadden hem getroffen; hij poogde des jongelings vertrouwen in te winnen, doch deze stoorde zich niet in den beginne aan de vriendschapsbetuigingen des ouderlings. Nafel gaf echter den moed niet op en eindigde dan ook met door zijne zachtmoedigheid den knaap aan zich te hechten.

Deze vertrouwde hem zijne plannen toe. Een treurige glimlach kwam om des Armeniaans lippen spelen.

— Gij waant dus dat ik nooit erin zal slagen ons beiden vrij te koopen? vroeg het kind eenigzins beangst.

— Dit meen ik niet : doch wat zal die vrijheid u baten? De hoop in Armorika terugtekeeren hoeft gij niet langer te koesteren; nooit zou uw

meester dit gedoogen. Hier te Rome zoudt gij onder het begevingsrecht van Corvinus staan, en kwam hij ooit tot armoede te verzinken hem bovendien een lijfrente verschuldigd zijn. Naar luid der wet is hij uw erfgenaam en mag derhalve aanspraak maken op de helft uwer goederen; en kwaamt gij ooit hem eenige rede tot misnoegen te geven, dan kent diezelfde wet hem het recht toe u op twintig mijlen van Rome, op de kusten van Campanië te verbannen. Ziedaar welke vrijheid een vrijgelatene hier geniet; hij blijft steeds een slaaf, doch wiens keten men enkel heeft verlengd.

— Dit doet er weinig toe, sprak Arvinus, dan toch zal ik met mijne moeder kunnen verblijven; met haar zal ik over het vaderland spreken en in afwachting dat betere tijden aanbreken mij tot den strijd bereiden.

— Dus wilt gij uw leven der wraaklust toewijden?

— Juist! en de goden Armorika's zullen niet gedoogen dat ik in mijne hoop teleurgesteld worde, sprak de knaap met doffe stem. Onze priesters hebben het gezegd: de stond zal dagen waarop elke wees het graf zijns vaders met 's vijandsbloed zal begieten. De plaats waar mijn vader het hoofd ter eeuwige rust neerlegde is mij bekend, Nafel, en in rooder kleuren dan de mantels waarin zich nu onze verdrukkers hullen, zal zijn grafheuvel geverfd worden.

Zoo sprekende zwaaide de jonge Kelt dreigend den arm, als hield hij reeds het zwaard in de vuist geklemd. Nafel meende hem te antwoorden, doch hij bezon zich eensklaps:

— De dag is nog niet daar! morde hij; kind, zoolang gij op uwe eigene krachten blijft steunen, zult gij de

waarheid dezer woorden niet beseffen.

En zich in zijnen mantel wikkelende, verwijderde hij zich met gebogen hoofde en saamgevouwen handen.

V.

Arvinus had zich weldra door de stiptheid met welke hij zijne plichten betrachtte doen opmerken. Daar hij al spoedig de onmogelijkheid had ingezien weerstand te bieden, schikte hij zich dan ook gereedelijk in zijn lot en het besluit kwam bij hem op in alles de wenschen zijner meesters te voorkomen. Door dusdanige handelwijze had hij menige berisping en kastijding, wat zijn toestand nog ondraaglijker hadde gemaakt, ontgaan, en zijne gehoorzaamheid kreeg hierdoor veeleer het voorkomen eener vrijwillige onderwerping.

Deze welwillendheid had hem de gunsten van den opzichter verworven, en de geleider der *rhedæ* gestorven zijnde wierd Arvinus tot zijn opvolger aangesteld.

Corvinus had enkel Rome uit verveling verlaten; de feesten, de pracht en het gewoel moede, had hij gedacht in de verandering van levenswijze, eenige afleiding te vinden. Zelfs had hij een toen onder de rijke klas heerschend gebruik willen aannemen, door in zijne prachtige villa, eene dezer kamertjes met matten bekleed, schier zonder meubels bezet en welke men met den naam van armenwoningen bestempelde, te doen inrichten. Verscheidene achtereenvolgende dagen had hij in gezelschap van eenen enkelen slaaf zich erin opgehouden tot eenig voedsel grauwe erwten en radijzen, welke men in ruwe aardenschotels opdiende, gebruikende.

Doch deze al te matige levenswijze verveelde hem weldra niet weinig. De eenzaamheid van dit landelijk leven deed hem spoedig het gewoel der stad betreuren, en aan de verma-

ken van net buitenleven door de dichters zoo hoog opgehemeld vaarwel zeggende, gaf hij het bevel tot den terugtocht naar Rome nog vooraleer het koude jaargetijde was aangebroken.

Arvinus nieuwe bediening noodzaakte hem dagelijks zijn meester buiten de stad ter wandeling te vergezellen. De Appiaansche baan met hare prachtige praalgraven, hare sierlijk gesnoeide boomen en hare standbeelden was destijds de vergaderplaats der beschaafde wereld. Men trof er de bevalligste, rijkste en pronkzuchtigste jonkvrouwen aan; de raadsheeren door hunne verklikkingen verrijkt, de erfenisinpalmers, de vrijgelaten slaven, nu 's keizers gunstelingen, de afstammelingen dezer ridders, wier verwijfdheid den naam onteerde van *trossules*, door hunne vaderen om den moed die zij

aan den dag legden bij het veroveren der stad Trossila, in Etrurië, verworven, — verdrongen elkander op deze baan.

Op zekeren dag dat Arvinus naar gewoonte zijns meesters rijtuig mende ,kwam eensklaps eene belemmering des wegs der Numidiers vaart stuiten.

Het was de vermaarde matrone Metella, die daar juist voorbijkwam, voorafgegaan en gevolgd door een gansche heir van slaven en slavinnen. Zij lag uitgestrekt in haren draagstoel, de linkerarm rustend op een prachtig kussen, het hoofd bedekt met een sluier van zoo lichte gaas dat het minste windje dreigde hem in het hemelruim meêtevoeren, en de pekzwarte haarlokken met goud en kostbare paarlen doorvlochten. Ten einde eenigzins de smachtende hitte tegentewerken, hield zij met elke hand een

kristalen bal omkneld, en rondom haren ontblooten hals had zich eene tamme slang gekronkeld. Twee Afrikaansche snelloopers, de lenden omgord met een van blankheid schitterend Egyptisch linnen rokje, en de armen versierd met zilvere braceletten, liepen voor haren draagstoel. Op deze volgde eene jonge slavin die met een door pauwveeren versierde palmblad, aan een Indiaanschen rietstok vastgehecht, het gelaat Metella 's belommerde; naast hare zijden stapten Liburniers de ivore trede dragende die der matrone bij het uitstijgen van den draagstoel dienstig zou wezen; achteraan verdrong zich eene gansche schaar slaven over de honderd in getal, allen om het prachtigste uitgedoscht.

Na eene wijl zijne blikken over dezen luisterrijken stoet te hebben laten

weiden, wendde Arvinus onverschillig zijn gezicht ervan af. Sinds hij als koetsier zijnen meester schier dagelijks op de Appiaansche baan ter wandeling vergezelde was hij reeds zoo vaak van der Romeinen verbazende pracht getuige geweest dat hij op den duur eenigerwijze eraan als gevoelloos was geworden. De slaven van Metella 's gevolg waren reeds ten meerendeele voorbij, de Numediers hadden hunnen rit hervat en de jonge Kelt maakte aanstalte om hun voorbeeld na te volgen, wanner eensklaps een gil zich aan zijne zijde liet vernemen. Arvinus wendde driftig het hoofd om: eene vrouw had zich van het gevolg der matrone gescheiden en kwam met opgeheven handen op hem toesnellen....

— Moeder! Moeder!... galmde het kind, en de teugels ontvielen zijner handen.

De muildieren zich niet meer door de breidels weerhouden voelende stoven in woeste vaart vooruit. Te vergeefs poogde Arvinus hen te beteugelen, zijne pogingen dienden slechts om hunnen loop nog aantezetten. Eindelijk radeloos daar hij zijne harddravers niet kon intoomen, sprong hij ten gronde en blikte in het ronde.

Hij had reeds lang de plaats waar hij Norva ontmoette achter den rug. In volle vlucht ijlde hij zijne moeder achterna. Doch ruiters die elkander poogden vooruit te rennen en de zich steeds opvolgende stoeten kwamen hem in zijnen loop stremmen. Het kind schier buiten zich zelven van ontsteltenis, vlood tusschen de paarden en rijtuigen heen; slagen en scheldwoorden kwamen op hem neêr zonder dat hij scheen acht erop te geven. Hij doorliep de Appiaansche

baan tot aan de stadspoorten; doch te vergeefs!... Reeds was Metella met haar gevolg Rome binnen ge togen.

Eene onbeschrijflijke wanhoop greep nu den knaap aan. Edoch hij kwam spoedig tot bezinnen. Het zou hem, nu hij den naam harer meesteres had vernomen, immers gemakkelijk wezen Norva te ontdekken. Reeds beraamde hij middelen om tot Metella's woning te geraken, wanneer een der snelloopers van Corvinus hem kwam vervoegen met het bevel terstond de teugels te komen weer opnemen.

Na een oogenblik weifelens voldeed Arvinus aan dit gebod.

De jonge patricier die gedurende al dien tijd had moeten wachten stuurde hem niet het minste verwijt toe, doch nauwelijks te huis gekomen gaf hij den opzichter een wenk, wiens bediedenis Arvinus slechts dan

begreep alswanneer hij den bestraffer met een tuig dat eenigzins aan eene galg geleek zag te voorschijn komen. Bij dit zicht ontviel den knaap onwillekeurig een kreet van verrassing en hij verbleekte even. Een helsche glimlach kwam om des beuls lippen spelen.

— Welnu! kleine, lachtte hij, ein delijk hebt gij dan ertoe kunnen besluiten in nadere kennis met mij te treden. Gij hebt voorwaar wel lang op u laten wachten!.. De meester behandelt u dan ook veel te zacht. Drommels! waret gij de slaaf van een vrijgelatene geweest, reeds lang had hij u zijner visschen tot voedsel geworpen.

Zoo sprekende had hij Arvinus met wijdopen gekruiste armen op het marteltuig vastgehecht en in deze houding aan een dicht bij den ingang in den grond geregen paal vastge-

kluisterd. Hem vervolgens met een duivelschen spotlach beschouwende:

— Zie! zoo bevindt gij u in eene voortreffelijke houding om versche lucht te scheppen, grinnikte hij, de nacht gaat aanbreken en alle gemak zal u gegeven zijn om der sterren loop nategaan.

En hij verwijderde zich het kind een spottend « tot wederziens » toeroepende.

Arvinus had het stilzwijgen behouden: zijn lichaam was recht gebleven, zijn hoofd fier opgeheven, zijne blikken verachtend; maar in zijn binnenste woedde een vreeselijke storm: wraakzucht en toorn verteerden hem. Op dit oogenblik had hij gaarne duizende folteringen doorstaan doch op voorwaarde deze door Corvinus gedeeld te zien.

Het aandenken zijner moeder kwam zijne verbittering nog aan-

vuren. Was deze schandelijke straf hem niet opgelegd geworden, dan had hij reeds zijne moeder vervoegd, reeds aan haar hart gerust. Zij verbeidde hem gewis, wellicht schreef zij zijne lange afwezigheid aan liefdeloosheid toe.

En hij gaf zich geheel zijner wanhoop over, wanneer hij eensklaps op weinigen afstand zijn naam meende te hooren uitspreken. Het bloed stolde hem in de aderen; die stem kwam hem niet vreemd voor! Driftig wendde hij het hoofd om... Eene vrouw sprong op hem toe; het was Norva!

Een oogenblik scheen alles het onderste boven voor zijne oogen te dansen... en schier bewusteloos van vreugde zonk hij in de armen zijner moeder. Nooit was des kinds gemoed door eene zoo hevige ontroering geschokt geworden.

Norva was als dronken van vreug-

de; zij lachte en weende tevens; zij huppelde, in de handen klappend als een kind, in het ronde en overdekte met de vurigste zoenen haren wedergevonden zoon.

Nadat de grootste ontroering een weinig was gestild, bekende Arvinus zijner moeder ter welker oorzaak hem deze straf was opgelegd, en bij het vernemen dat zij onvrijwillig ertoe aanleiding had gegeven, scheen aan hare omhelzingen geen einde te komen en overvloediger nog stroomden hare tranen.

De knaap poogde zijne moeder te troosten. De vreugde van het wederzien had zijnen toorn als bij tooverslag gekoeld; hij dacht niet meer noch aan de ketenen die hem belaadden, noch aan den schandpaal. Van harte gaarne had hij erin toegestemd het overige zijner levensdagen in deze houding door te brengen, mits

men hem slechts van zijne moeder niet scheidde en hij hare liefkozingen kon genieten.

Norva zette zich aan zijne voeten neder en verhaalde hem op hare beurt hoe zij, na den naam en de woonst zijns meesters te hebben vernomen, Metella's paleis was ontvlucht, enkel erop bedacht haren zoon te wederzien. Zij wilde weten wat hem al sinds hunne jarige scheiding was wedervaren; tot zijne verborgenste gedachten poogde zij te doordringen. Wat haar betrof, de grievenste folteringen der slavernij waren haar reeds ten deele gevallen. Meedoogenloos zooals de meeste vrouwen die zich uitsluitend met hun opschik ophouden, wreekte zij op hare slaven de minste beleediging harer ijdelheid toegebracht. Haar ongenoegen, haar ongeduld, hare grillen gaven zich steeds lucht in wreede lijfstraffen ha-

rer bedienden opgelegd. Zij scheen in die oogenblikken als een woest vermaak erin te scheppen die ongelukkigen onder hare oogen te zien folteren. Bij de minste nalatigheid, gebood zij hun zich voor haar op de knieen te werpen, en de wangen op te blazen omdat zij met destemeer gemak hen in het aangezicht zou kunnen treffen. Morgan die met haar was aangekocht geworden had reeds driewerf met de geeselroede kennis gemaakt, daar hij had geweigerd zich aan deze vernederende straf te onderwerpen.

Bij het aanhooren dezes verhaals kon Arvinus het niet ontkennen dat het lot hem bijzonder begunstigd had, door hem in handen van den verwijfden Corvinus te doen vallen.

Intusschen wist Nafel, die vernomen had tot welke straf Arvinus kwam verwezen te worden, het be-

zoek des meesters in de boekenzaal waar te nemen om de genade van het kind aftesmeeken. Corvinus stond hem zijn verzoek toe, en de jonge Kelt wierd uit zijne boeien ontslagen.

Hij bracht zijne moeder naar eene meer afgelegene plaats waar zij met grootere vrijheid hun onderhoud konden voortzetten.

Gedurende enkele uren schenen Norva en haar zoon den ongelukkigen toestand waarin zij verkeerden teenemaal te hebben vergeten. Zij koutten in de moedertaal over Armorika, over hunne vervlogen levensdagen, over bloedverwanten en vrienden, over hunne wouden waar zij zulke gelukkige dagen hadden gesleten! Arvinus had de uitdrukkingen, de gebaren, de poëzij, de gevoelens zijner jeugd hervonden; het scheen hem een oogenblik te zijn ont

gaan, dat hij te Rome in slavernij zuchtte, hij waande zich nog in zijn vaderland, aan de haardstede zijns vaders, het groot opperhoofd Menru gezeten, en van zijne moeder onderricht ontvangende in de volksoverleveringen zijner natie.

De zon was allengs achter de westerkimmen weggezonken, zonder dat noch Norva noch hare zoon dit hadden bespeurd. De blik gevestigd op den helder blauwen hemel Italië's, met myriaden flikkerende starren bezaaid, zetteden zij hun gesprek voort, niet eens eraan denkende dat de uren spoedig vervlogen. Arvinus vertrouwde zijner moeder de hoop toe beider verlossing te kunnen bewerken.

— Morgan ook laat die hoop telkens voor onze oogen waren, sprak Norva, doch niet door goud, maar

wel door staal rekent hij die te verwerven.

— Dus is het een opstand welk men beraamt? vroeg Arvinus begeerig.

— Ik vrees het althans, klonk het antwoord zijner moeder. Morgan staat in verstandhouding met verscheidene slaven onzer natie. Schier allen hebben hun spaargeld besteed tot het aankoopen van wapens, en bij de eerste gelegenheid de beste kan eensklaps de oorlogskreet aangeheven worden. Bij de Dacen en Germanen meen ik insgelijks kenteekenen van samenzwering te hebben opgemerkt, want dagelijks hoor ik in stilte den naam van Spartacus (1) opwerpen.

Bij deze mededeeling ontschoot een genster van geestdriftige krijgslust

(1) Spartacus was de aanstoker geweest van den opstand der Romeinsche slaven, ten jare 72 voor Christus geboorte. (N. d. V.)

des knaaps oog. Het ontging Norva niet, en de hand haars zoons, met eene onrustige teederheid vattende:

— Bedenk, sprak zij, dat gij nog te jong zijt om werkdadig in dusdanige onderneming optetreden.

— Ik heb reeds mijn vijftiende jaar bereikt, sprak Arvinus met eenigzins wrevelig ongeduld.

— Gij zijt nog tot geen strijder opgewassen, kind; om den grooten naam dien gij voert met eer te kunnen ophouden hoeft men op sterker en beter geoefende armen te kunnen roemen. Morgan heeft het gezegd; en als uwe moeder verbied ik u aan den opstand deel te nemen.

— Ik zal gehoorzamen, moeder, zuchtte Arvinus met eene door tranen verstikte stem.

Norva sloot haar zoon deelnemend in de armen en hem een kus op het voorhoofd drukkende:

— Wees maar niet treurig, kind, vervolgde zij, weldra zult gij tot de mannenjaren zijn gekomen en dan zal elk gezag ophouden; dan zal het u vrijstaan naar uw begeeren in het strijdperk te treden; ontneem mij intusschen dit gezag niet welk ik slechts tot uw heil wil aanwenden om u eener gewissen dood te ontrukken; helaas! spoedig zult gij mij ontloopen zijn! uwe driften zullen u beheerschen, uwen wil zult gij tot richtsnoer uwer daden nemen en wellicht ook zal eene andere vrouw de eerste plaats in uw hart ingenomen hebben!... Misgun mij derhalve de weinige stonden van heerschappij niet die mij nog gegeven zijn en kom niet op tegen den zachten dwang van haar die u het leven schonk. Thans wiegel ik nog een kind in mijne armen en morgen zal het tot een man zijn opgegroeid, mor-

gen het duurbaarste mijner moederrechten mij zijn ontnomen, want niet langer zal ik vermogen het te beschutten. Er lag in den toon opwelken Norva deze laatste woorden had uitgesproken, een zoo diep gevoel van liefde en smart dat Arvinus zich erdoor innig getroffen voelde. Hij vloog zijne moeder om den hals en lispelde de zoetste namen aan haar oor, haar tevens heilig belovende zich ten volle en zonder tegenzin naar hare wenschen te schikken.

VI.

Intusschen was de nacht in vertrouwelijke gesprekken omgeloopen en de zon glansde reeds met helderen gloed aan den zuiverblauwen hemel, wanneer Norva eindelijk er aan dacht zich naar het paleis harer meesteres henen te spoeden. Arvinus vroeg oorlof om zijne moeder een eind wegs te vergezellen, wat hem toegestaan wierd.

Beiden kwamen den Cœliusberg afgedaald toen zij eensklaps een troep slaven door een opzichter geleid in 't oog kregen. Op dit zicht hield Norva als onwillekeurig en gansch verslagen stil.

— Het zijn de slaven van Metella, mompelde zij.

Ook deze hadden haar bespeurd;

zij schoten op Arvinus moeder toe en sloten haar in hun kring.

— Zoo zijt gij dan eindelijk weêr gevangen? sprak hun geleider.

— Wat heeft dit altemaal te beduiden? kreet Norva verbluft.

— Zijt gij dan de woning uwer meesteres niet ontvlucht?

— Wel! ik begaf juist mij er henen.

De opzichter barstte in een luid gelach los.

— Zoo spreken de ontloopene slaven immer, lachte hij.

En zich tot de slaven wendende die hem vergezelden:

— Dat men ze in boeien klinke en wegvoere, gebood hij.

Norva wilde de drijfveer harer vlucht kenbaar maken, doch men weigerde haar te aanhooren. Arvinus mocht niet beter erin slagen en trots

zijne pogingen leidde men zijne moeder henen.

— Maar wat gaat gij aanvangen? vroeg de knaap verschrikt.

— Zijt gij dan met het lot dat de ontloopene slaven wacht onbewust? Opdat zij niet ten tweede male verloren loopen, prent men hun een brandmerk in het voorhoofd.

Arvinus slaakte een gil van afgrijzen.

— Dit is onmogelijk, stamelde hij, ik zal uwe meesteres spreken, haar te voet vallen, haar....

— Indien gij het haar door uwe jammerkreten wat al te lastig maakt, zal zij eenvoudig u dezelfde straf laten toepassen, viel de geleider hem in de rede.

— Mij! riep het kind uit.

— Wel ja! zij heeft immers ertoe het recht, mits Corvinus schadeloos te stellen over het hem hierdoor be-

rokken nadeel; of vergeet gij wellicht dat een slaaf hier slechts behandeld wordt als eene kostelijke vaas? Wordt zij verbrijzeld of beschadigd men vergoedt den meester de geleden schade en hiermeê is alles afgedaan.

— Arvinus, kind, laat mij aan mijn droevig lot over, zuchtte Norva hevig verschrikt.

Doch Arvinus luisterde niet meer naar zijner moeder 's woorden. Weldra bereikten zij Metella 's paleis. Deze was nog niet van hare nachtelijke slempartij terug. Men verwittigde derhalve den opzichter, die even kwam vernemen wat er gaande was. Arvinus wilde de genade zijner moeder afsmeeken, doch men verstootte hem ruw.

— Blijft mij dan geen enkel middel over om mijne moeder te redden? kreet hij wanhopig.

— Koop ze vrij, voegde de opzienter hem spottend toe.

— Haar vrijkoopen! herhaalde Arvinus als werktuiglijk; vermag een slaaf het een anderen vrij te koopen?

— Weet gij dan niet wat een plaatsvervanger is?

Het schoot hem nu eensklaps te binnen dat menige zijner gezellen andere slaven onder hunne bevelen hadden staan, welken zij den lastigsten en zwaarsten arbeid opdroegen; doch het was hem onbekend dat zij deze met hunne spaarpenningen aangekocht hadden.

— En welke som wordt er tot het vrijkoopen mijner moeder gevergd? vroeg hij met bevende stem.

— Drie duizend sestercen.

Het kind wrong zich in de hoogste vertwijfeling de handen samen.

— IK bezit er slechts twee duizend, mompelde hij.

Doch daar rees eensklaps een helder gedacht in zijn brein op en een sprankel der hoop zonk in zijn boezem neêr. Vele zijner makkers hadden eenig spaargeld overgelegd; zij zouden niet weigeren hem eenige assen voor te schieten en wellicht kon hij aldus de noodige som bijeenbrengen. Hij liep den opzichter die zich reeds verwijderde, achterna:

— Spoedig ben ik hier terug en ste a de drie duizend sestercen ter hand; sprak de knaap, beloof mij enkel de strafuitvoering nog eene wijl opteschorsen.

— Het zij zoo! Ik vergun u een uitstel tot tien ure; kreeg hij ten antwoord.

Arvinus zegde hem in korte woorden dank, omhelsde weenende zijne moeder en maakte zich toen ijlings

voort. Hij begaf zich regelrecht naar zijns meesters woning en telde nog eens zijn spaargeld over ; er ontbraken hem wel degelijk duizend sestercen! Nu spoedde hij zich naar der slaven woning ten einde het medelijden zijner gezellen in te roepen, doch allen waren afwezig.

In Corvinus paleis stond alles het onderste boven. Vervolgd door de schuldeischers, wier woekerende leeningen niet weinig tot zijnen ondergang hadden bijgedragen, kwam de jonge patricier zijne woning te verlaten welke terstond door de wetsmannen was bezet geworden. Aan den dwarsstijl der deur prijkten reeds de berichten die de verkooping der hem toehoorende voorwerpen aankondigden. De bestuurders van den Saturnschat die de veiling zouden voorzitten, en de schatmeester wien de som der verkochte voorwerpen moest over-

handigd worden, waren reeds ter plaats. Men legde de laatste hand aan het opmaken der boedellijst van Corvinus goederen, wanneer Arvinus met zijn spaargeld in de hand daar juist voorbijkwam. Een der schuldeischers, door zijne makkers tot het bijwonen der verkooping afgevaardigd merkte hem op en hem staan houdende:

— Wat hebt gij daar zoo? vroeg hij.

— Mijn spaargeld, klonk Arvinus antwoord.

— Tot hoe hoog beloopt het?

— Tot twee duizend sestercen!

— Allerbest! zij kunnen tot het vereffenen van Corvinus schulden bijdragen, meende de Romein, en tevens strekte hij de hand uit om zich der vaas waarin des kinds spaarpenningen waren geborgen, meester te maken.

— Dit geld hoort mij toe, kreet Arvinus die zijn schat poogde te verdedigen.

— Het hoort uwen meester toe, slaaf, snauwde hem de schuldeischer barsch toe. Gij bezit hier niets persoonlijks, zelfs niet uw leven, hoort ge! Geef dan dit geld spoedig af, zoo niet zal de geeselroede u tot rede brengen.

— Nooit! Nooit! gilde Arvinus, zijn schat nog nauwer aan zijn hart drukkende. Dit geld bespaarde ik op mijnen honger, op mijne nachtrust! het is bestemd tot het vrijkoopen mijner moeder; mijner moeder die heden de straf der ontloopen slaven zal ondergaan, zoo ik niet harer meesteres drie duizend sestercen behandig. Ach! laat het mij behouden, zoo niet uit recht dan toch uit medelijden... Gij hebt immers

ook eene moeder!.. Genade! ik smeek u.

En zoo sprekende was de jonge Kelt voor de Romeinsche wetsmannen en den schuldeischer op de knieën gezonken. Laatstgenoemde schokschouderde even met minachting en gaf vervolgens den uitroepers, die met het bekendmaken der verkooping belast waren een wenk. Deze grepen Arvinus aan en poogden hem zijn schat te ontwringen; de knaap bood echter een wanhopigen wederstand, doch tegen de vereenigde krachten dier volwassen mannen niet bestand was hij spoedig overmand, ten gronde geworpen en uitgeschud.

Bedekt met stof en in blinde razernij ontstoken sprong hij weer recht, naar een wapen tastend om zich te wreken. Zijne tegenstrevers vatteden hem lachend aan, bortelden hem de deur uit en sloten deze op hem dicht.

Radeloos beukte Arvinus met de toegebalkte vuist tegen het voorhoofd als wilde hij zich hierdoor om zijne onmacht kastijden. Op hetzelfde oogenblik kwam eene hand zachtjes op zijn schouder neder. Hij wendde zich driftig om: het was Nafel.

— Wat schort eraan, kind? vroeg hij.

— Mijne moeder! gilde Arvinus, wiens door woede en snikken benepen keel geene andere woorden kon uitbrengen.

De Armeniaan bracht hem door eenige toegenegene woorden eenigzins tot bedaren, en liet zich toen het gebeurde verhalen.

— Wees getroost, sprak Nafel, mijn spaargeld is mij bijgebleven: ik bezit vier duizend sestercen, en stel ze ter uwer beschikking.

Arvinus week een stap achteruit;

hij kon nauwelijks zijne ooren gelooven.

— Kom, volg mij, vervolgde Nafel, ik heb mijn schat eenen broeder welke de Suburaansche baan bewoont, ter bewaring toevertrouwd; wij zullen hem nu maar dadelijk gaan terugeischen.

De jonge Kelt wilde eene dankbetuiging stamelen, doch de Armeniaan viel hem in de rede met deze woorden:

— De dienst zijnen evenmensch bewezen, strekt niet zelden den weldoener meer nog dan den verplichten tot zegen, daar deze laatste enkel wereldsche, dit is, vergankelijke hulp erlangt, terwijl de gever hierdoor recht op de eeuwige gelukzaligheid verwerft; gij zijt mij derhalve geenen dank schuldig. Welaan dus! een weinig spoed gemaakt.

Beiden sloegen den weg in naar

de woning van den Jood waar Nafels spaarpenningen berustten. O wee! hij was afwezig, en een geruimen tijd verliep vooraleer hij terugkeerde. De angst die Arvinus hierdoor uitstond was verschrikkelijk : hij vreesde immers te laat te komen.

Eindelijk kwam de Jood opdagen. Hij telde den jongen Kelt de vier duizend sestercen voor, en deze zette het, met zijnen kostelijken schat op een loopen naar het paleis van Metella. Voorbij de basiliek van Julia dravende zag hij even naar het wateruurwerk op; het wees tien ure. Met versnelden tred ijlde hij voort, doorliep het Forum en bereikte eindelijk Metella's woonst.

Op het oogenblik dat hij dezes dorpel overschreed, klonk een ijselijke gil hem tegen. Het kind wankelde op zijne beenen en zocht een steun aan den muur.

— Te laat! sprak Morgan die hem aan den ingang opwachtte, gij komt te laat.

— Waar is mijne moeder?... waar is zij! kreet Arvinus.

Zonder een woord te spreken vatte hem Morgan bij de hand en toog hem naar de binnenplaats.

Deze was vervuld met slaven die elkander met versmoorde stem toespraken; in het midden bevond zich de beul naast eene vuurpan; Norva was aan zijne voeten neêrgehurkt!...

Arvinus snelde met uitgestrekte armen op zijne moeder toe; doch nauwelijks had hij haar beschouwd, of een snijdende gil van afgrijsen en smart bonsde uit zijne beklemde borst op, een nevel rees over zijne oogen, zijne beenen waggelden onder zijn lichaam en bewusteloos stortte hij aan de zijde zijner moeder neêr.

VII.

Twee uren later lag Norva stervende op de stroomat, die haar tot leger diende, uitgestrekt, hare handen in deze van Arvinus, wiens naam zij soms nog stamelde, geklemd. Met gebogen hoofde en over de borst gekruiste armen stond Morgan bij het voeteinde.

De rampzalige moeder smoorde hare klachten ten einde haar zoon niet nog dieper te bedroeven en poogde hem bijwijlen nog toetelachen, doch in dien glimlach zelven lag iets verschrikkelijks. Haar hoofd was met eenen linnen doek die een zwartachtig bloed liet doorsijpelen omwonden; hare oogleden door de smart gezwollen konden zich niet meer bewegen, en uit hare reeds door de

naderende dood verbleekte lippen steeg een heesch geratel op.

Arvinus, schier zinneloos van droefheid vond nog de kracht zijn snikken te onderdrukken, uit vrees het lijden zijner moeder te vermeerderen. In de weinige uren die kwamen te verloopen had de smart diepere sporen op zijn gelaat achtergelaten dan de langdurigste en pijnlijkste kwaal het had vermogen. Over de legerstede van Norva gebukt sloeg hij met ontstelden blik elke beweging zijner moeder gade; hij luisterde angstig op de hijgende zwoegingen harer borst; de loodkleurige verf harer wangen deed zijn hart van schrik ineenkrimpen.

Eensklaps bracht Norva de bevende handen vooruit en deed eene poging alsom te gaan overeind zitten.

— Arvinus! stamelde zij, waar zijt gij?... uwe handen, ik voel niet

meer uwe handen... Ach! druk mij nogmaals aan uw hart... Verlaat mij niet, Arvinus... arm kind....

En haar hoofd zonk op haars zoons schouder neer. Eene wijl heerschte de akeligste stilte... Arvinus ten prooi aan de hevigste ontroering, waagde het niet naar zijne moeder op te zien.

— Moeder! mompelde hij eindelijk met eene door snikken verkropte stem.

— Zij is Memru gaan vervoegen, sprak Morgan dof.

Driftig hief de knaap het hoofd zijner moeder op, doch stram en levenloos viel het achterover... Hij was wees!

Wij zullen niet beproeven zijne wanhoop te beschrijven. Het was een dier hartverscheurende tooneelen welke alle verbeeldingskracht overtreft en door geene pen naar waarheid kan geschetst worden, Morgan

zelf voelde zich door deze grenzelooze droefheid ontsteld. Het kind was in de laastste uren door zulke vreeselijke gemoedsbewegingen bestormd ge worden dat zijne krachten gansch uitgeput waren. Eene brandende koorts overviel hem; zijne verstandsvermogens geraakten in de war, en gedurende verscheidene uren versmolt zijne droefheid in een verschrikkelijk raaskallen. Eindelijk bracht de afgematheid eenige kalmte in zijn gemoed. Morgan die geen oogenblik van zijne zijde was geweken wist zich dezen toestand ten nutte te maken om des kinds moed optewekken.

— Zij hebben uwe moeder vermoord, sprak hij; haar beweenen kan tot niets helpen, denk veeleer eraan haar te wreken.

— Haar wreken! herhaalde Arvinus. Ach! spreek, wat dient ertoe te

worden aangewend.

— Uwe krachten verzamelen om mij op het gunstige oogenblik te kunnen volgen.

Met een sprong was de jonge Kelt recht.

— Laat ons gaan, sprak hij driftig.

— De stond is nog niet aangebroken, wedervoer de ouderling; doch geduld! uitstel is geen afstel en wordt de wraak een weinig verschoven, zij zal erom niet min bloedig zijn.

Vervolgens legde hij hem breedvoerig het plan der slaven uit. In Rome zelve ging de oproer losbreken. Op het eerste sein zou de stad aan de vlammen prijs worden gegeven, en wat aan den vuurgloed mocht ontkomen door het zwaard omgebracht worden.

Naarmate Morgan in nadere bij-

zonderheden trad, voeloe Arvinus zijn hart van woeste vreugde poppelen, want de gelegenheid ging hem aangeboden worden in ruime mate zijnen haat te koelen. Naar de begrippen zijner natie opgevoed, verkeerde hij in de vaste meening door deze bloedige slachting der schimmen zijner moeder een aangenaam offer te brengen. Het bloed der Romeinen doen vlieten was dienvolgens zijner overledene moeder een blijk van liefde geven; de wraak kwam hem min als een persoonlijke voldoening, dan wel als een heiligen plicht voor.

De gedachte over de dood van Norva te kunnen wraak plegen, deed hem spoedig zijne krachten herwinnen; hij verkropte zijn leed en verbeidde met koortsige geduld den vurig verlangden stond.

Eindelijk brak hij aan. Het wraaksein wierd gegeven, en met bran-

dende toortsen in de handen verspreidden de slaven zich over het Forum; doch zoo heimelijk had men wel niet den opstand kunnen bewerken, dat niet een en ander ervan was uitgelekt en den consuls ter oore gekomen. Deze hadden dan ook de noodige voorzorgen genomen, en op een wenk zagen de opstandelingen zich door de gewapende macht ingesloten.

Schier allen lieten nu hunne wapens in den steek en zochten door de vlucht hun persoon in veiligheid te brengen. Alleen weinige Germanen en Kelten, aan wier spits Morgan en Arvinus zich onderscheidden, bleven een geruimen tijd nog het hoofd bieden; eindelijk door de overmacht verpletterd, stortten zij met wonden overdekt neder doch niet zonder eerst menigen vijand onder den slag hun-

ner zwaarden te hebben zien sneuvelen.

Morgan en Arvinus wierden zieltogend van dit bloedbad opgenomen, en daar men verhoopte van hun eenige inlichtingen te bekomen, in afgezonderde hokken neergelegd, waar men zorgvuldig ter verpleging hunner wonden overging.

Beiden kwamen langzamerhand tot het leven terug, maar noch bedreigingen noch folteringen waren bij machte hen hunne medeplichtigen te doen verraden. De beulen moesten zich ten onder geven en hunne onmacht bekennen, en de beide Armorikanen wierden in den gemeenschappelijken kerker geworpen waar men de tot de wilde dieren verwezen slaven in opsloot.

Arvinus en Morgan reikten zich bij het wederzien in stomme smart de hand toe en namen toen naast elkan-

der op het vochtige stroo plaats. Beiden hadden zich in hunne laatste verwachting bedrogen gezien, en nu gingen zij als overwonnelingen eenen wreeden dood te gemoet. Eene lange wijl bleven zij sprakeloos.

Arvinus verbrak het eerste het stilzwijgen.

— Mijne moeder zal dus niet gewroken zijn, zuchtte hij.

— Onze goden hebben het niet gewild, wedervoer hem Morgan.

— Wat vermogen uwe goden dan? vroeg Norva's zoon bits. Hebben zij zich kunnen aanstellen tegen den inval der vijanden die ons tot in onze haardsteden kwamen bestoken? En thans, wat wenden zij aan om ons aan het schandelijkste juk te onttrekken? Waarom indien zij van alle macht beroofd zijn hun nog langer de goddelijke eer bewezen! En bezitten zij waarlijk eenige macht waarom

dan niet de banden verbroken die ons in de slavernij gekluisterd houden! Neen! de goden der Romeinen alleen zijn ware goden! zij althans weten hunne aanbidders de vrijheid te behouden.

— Aanroep ze dan, sprak Morgan met verachting, of waant gij wellicht dat zij het oor zouden leenen naar de klacht van eenen slaaf? onzen meesters alleen zijn hunne gunsten voorbehouden; ons slaven die zij der Romeinen overleverden, kunnen zij geene goden, maar enkel vijanden zijn.

— Zoo zal de wereld voortaan nog slechts bestaan om eener enkele natie tot lastdier te strekken? hernam de jonge Kelt. Ach! waarom dan het kind dat zijne oogen tot het daglicht opent niet uit medelijden in zijne wieg versmacht? Welk kwade geest heeft dan deze wereld gescha-

pen, dewijl zij enkel der onrechtvaardigheid en slavernij prijs gegeven is?

— Het rijk des vredes en der vrijheid is nakend, liet eene zachte stem zich hooren.

In de hoogste verbazing wendde Arvinus het hoofd om: hij bevond zich tegenover Nafel.

— Gij hier! kreet de knaap!.... Gij ook zijt dan tegen onze verdrukkers opgestaan?

— Gij vergist u, klonk het kalme antwoord des Armeniaans, ik wierd enkel ter dood verwezen omdat ik een God aanbid zooals gij daareven wenschtet ereen aantetreffen.

— Wat beduidt gij?

— Ik ben christen.

Arvinus zag Nafel verwonderd aan, Meermaals reeds had hij dien naam van christen hooren uitspreken, doch telkens met de diepste ver-

achting; de belijders van dien godsdienst had men hem afgeschilderd als zijnde een hoop ellendige booswichten, en hun godsdienst zelve als een verdichtsel uit Judeën overgewaaid, waar hij de lagere volksklassen die steeds op nieuwigheden gesteld zijn, had misleid.

— Indien uw God barmhartig is, hoe komt het dan toch dat hij u niet uit de handen uwer vijanden verlost? of is hij soms ook machteloos?

— Mijn God bemint mij, antwoordde Nafel; hij wil zich mijner bedienen als van een werktuig om zijne wet te staven. Elke druppel bloed door zijne geloovigen in het strijdperk vergoten is een vruchtbaar zaad dat weelderig opschiedende zijne leer alom zal voortplanten. Wanneer men steeds de martelaren onder het uitgalmen van den kreet: *Ik ben christen!* zal zien sneven, zal men zich

afvragen wat dit woord dan toch eigenlijk te beduiden heeft, daar het hun de dood met vreugde doet te gemoet gaan, ja hun de kracht bijzet om hunne beulen vergiffenis te schenken.

— En wat bediedt het? vroeg Arvinus.

— Dat men in den eenigen waren God gelooft, in Hem die de wereld heeft geschapen tot het gebruik des menschs en den mensch tot het beoefenen der broederlijke liefde. De valsche goden nu ter aanbidding gesteld zullen eerlang in den niet verzinken, want zij zijn enkel zinnebeelden der menschelijke driften, en de ware God alleen zal het menschdom beheerschen als de zon de aarde.

— En wat schrijft zijne wet voor? vroeg Arvinus verder.

— De vrijheid en de broederlijk-

heid tusschen alle menschen, het geluk van allen gepaard met de zelfsopoffering van eenieder. De heiligsten in zijne oogen zijn niet de gelukkigen der aarde, maar wel zij die onder het lijden gebukt gaan. Zij komt het geweld verdrijven en de ketens verbreken niet door opstand maar door overreding. Een dag zal aanbreken en mogelijk is hij reeds nabij, opwelken de gelijkheid aller menschen zal verkondigd worden, want het christendom is niet enkel eene geloofsleer, het is eene menschelijke wet, die de toekomst zal beheerschen, het is een nieuw tijdstip der wereld voorspeld.

— En welk wij niet zullen beleven, viel Norva's zoon hem in de rede.

— Dit doet er dan ook weinig toe! de aarde is immers slechts een overgang tot een beter vaderland. Zelfs

gewijzigd door de wet van Christus zal zij toch slechts eene flauwe schets kunnen weêrgeven van het geluk dat ons wacht in gene wereld waar elk loon volgens werken zal verworven.

— En wat ons doorgang tot die wereld verleende, wilde Arvinus weten.

— De dood! klonk het antwoord.

Een lange wijl bleef Arvinus, in diep nadenken verzonken, het stilzwijgen behouden. De woorden des Armeniaans hadden een diepen indruk op het gemoed van den knaap teweeggebracht. Het scheen hem als zag hij in het verschiet duizende nieuwe gezichteinders voor zijn oog oprijzen, als drong een tot alsdan hem onbekend licht tot zijne ziel door. Nooit had zoo grootsch, zoo verheven, zoo troostvol gedacht zijne zinnen geboeid. Hij vergeleek dezen

godsdienst op de gerechtigheid en de liefde gestaafd met de barbaarsche voorschriften van Morgan; de onmacht zijner goden die hem zonder den minsten troost in dien onpeilbaren kolk van smarten verzonken lieten, met de grootmoedigheid van den God der christenen, die zijne geloovigen ter vergoeding van het hem grootmoedig ten offer gebrachte leven, aan gene zijde des grafs op de eeuwige gelukzaligheid, in het rijk der rechtvaardigheid, wees.

— Aldus, Nafel, stelt uwe geloofsleer op dit ondermaansche dal eene wet van gerechtigheid en waarheid in, hernam het kind uit zijne diepe mijmering opschiedende, doch daar hier beneden niets volmaakt is, zoo voorspelt zij ons een ander leven waar het onrecht zal hersteld, de schuldigen gestraft en de bedrukten getroost worden. Daar zal zich in al

zijne volmaaktheid voordoen wat Christus wet hier op deze wereld slechts onvolmaakt kan tot stand brengen, en de hemel zal eeniger wijze als de voortzetting zijn der aarde, doch ontdaan van al dezes gebrekkelijkheden.

— Juist zoo! sprak de Armeniaan en het is ons, wien het onschatbaar geluk te beurt viel de waarheid te kennen, gegeven deze ten aanzien der gansche wereld te belijden, en in de strijdbaan bezwijkende de *blijde tijding* aan het menschdom te verkondigen.

— Nafel! kreet Arvinus, eensklaps rechtspringende, ik ook wil als christen de eeuwigheid intreden.

VIII.

De kerker waarin men Arvinus en Morgan had opgesloten, was een ruime onderaardsche krocht in wiens gewelf men eene opening had uitgespaard die tevens diende en om de gevangenen erin neertelaten en om het noodige licht en lucht tot de ongelukkige veroordeelden te laten doordringen. In de wanden waren van afstand tot afstand ijzeren ringen gemetseld, aan welke men soms deze rampzaligen vastketende.

In eenen hoek van dezen akeligen kerker zat Arvinus naast Nafel neergehurkt, van wien hij verder onderricht in den katholieken godsdienst ontving. De jonge slaaf luisterde gretig en in stille ingetogenheid op des grijsaards woorden. In de treffendste kleuren schilderde deze aan zijnen

jeugdiger gezel de heilige mysteriën van den christenen godsdienst af. Hij maalde hem in breede trekken het wonderbaar leven van dezes goddelijken Insteller, de wreede smarten die Hij van wegens de Joden had te verduren, zijne schandelijke dood en de schitterende belooningen zijner dienaren na dit leven toegezegd.

Nu en dan ontviel echter den knaap een kreet van bewondering.

— Wat is hij verheven der Christenen godsdienst! galmde hij in vervoering. Ach! hadde ik die goddelijke leer vroeger gekend, ik zou gewilliger mij in mijn lot geschikt hebben; de dorst naar wraak hadde niet zoo lang mijne ziel verteerd noch mij tot eenen onzinnigen opstand aangedreven; en nu dat overwonnen en ter dood verwezen, ik op het punt stond mij der bitterste wanhoop overtegeven komt zij hoop en vrede in mijnen

boezem gieten. Ik zal den dood ondergaan, ja; met een gevoel van trotsche verachting zullen onze verdrukkers op de laatste stuiptrekkingen mijns stervende lichaams neêrblikken ; ver van den geboortegrond dien ik zoo gaarne nog eens had betreden zal ik den laatsten ademtocht uitblazen ; doch de troostvolle gedachte dat de christen door den dood tot een nieuw leven ontwaakt vol zaligheden, ja door den dood alleen hem de deuren van het hemelsch Jerusalem ontsloten worden, komt mijnen moed steunen.

— Ja, hervatte de vrome ouderling, eene eeuwige gelukzaligheid wacht ons beiden aan genen boord des grafs; doch ten dezer bereiking is het van noode dat wij geduldig en ter liefde Gods de folteringen verduren die ons misschien staan te wachten; dat wij onbeschroomd voor de discipelen van den God der Christe-

nen, durven uitkomen en vrij en vrank in 't openbaar hulde brengen aan den eenigen waren God.

— Maar waarom zijn de Romeinen die zich nogtans als een verstandig volk willen doen doorgaan, dan toch zoo verbitterd op eenen godsdienst wiens leering echter zoo zuiver, zoo verheven is?

— Ach! Arvinus, zijt gij dan onbewust met de vooroordeelen die zij tegen ons hebben opgevat? In hunne oogen zijn wij wel de afschuwelijkste wezens die ooit onder de zon leefden; indien men geloof mocht slaan aan hunne aantijgingen zouden wij de aanstootelijkste bijgeloovigheden aankleven, de ongehoordste en schandelijkste misdrijven plegen; zij schelden ons uit als lompe, onbeschaafde lieden, wreedaardige dwepers, en inzonderlijk als goddeloozen die den goden des Keizerrijks, de verschul-

digde eer weigeren, ja, diepe minachting ervoor aan den dag leggen, en derhalve zijn wij onwaardig langer nog het daglicht te beschouwen; voor booswichten als wij schijnt de wreedste dood hun nog te zacht toe. — Ach! mochte dit verblinde volk weldra de oogen tot het ware licht openen! mochte het zonder vooringenomenheid onzen heiligen godsdienst onderzoeken en spoedig zou het moeten bekennen dat ernimmer een rechtmatiger noch heiliger geloofsleer is verkondigd; dat in het gansche Keizerrijk er geene getrouwer onderdanen, gedweeër slaven, noch zachtaardiger wezens worden aangetroffen dan de christenen. De getrouwheid, de onderwerping, de broederlijke liefde, de zelfsopoffering, ziedaar wat onze priesters dagelijks ons voorhouden als het onfeilbaarste middel om de achting onzer vijanden

te verwerven en hun tot den waren godsdienst over te halen.

— Ik moet het bekennen, Nafel, dat ik werkelijk meermaals uwe deugden heb bewonderd. De onverstoorbare verduldigheid met welke gij de spotternijen uwer medemakkers verduurdet, de ongemeene grootmoedigheid met welke gij mij ter vrijkooping mijner ongelukkige moeder uw gansch vermogen in handen steldet, troffen mij zeer, doch ik dacht toen weinig eraan de bron optesporen aan welke gij dien moed en die zelfverloochening puttedet.

— Die bron was mijn geloof, wedervoer hem Nafel; mijn geloof niet weinig verlevendigd door de opbeurende woorden die ik slechts enkele dagen te voren, in eene vergadering van christenen had mogen vernemen. Ik wil u verhalen wat ik te dier gelegenheid te hooren en zien kreeg:

« Het was een morgen op 't uur dat de bezoekers zich aan den ingang der paleizen onzer meesters verdrongen om deze bij het ontwaken hunne hulde aantebieden. De christenen deze vrije uren waarnemende spoedden zich op hunne beurt, zonder al te zeer de aandacht optewekken, naar hunne vergaderplaats waar de bisschop van Rome in persoon den goddelijken dienst ging verrichten.

« De zaal waar het heilig Zoenoffer zou opgedragen worden binnentredende, vielen mijne blikken al dadelijk op den eerbiedwaardigen kerkvoogd die boven zijne gewone kleederen het witte ambtgewaad, welk in ruime plooien hem tot op de voeten neêrhing, had aangetogen. Op zijn hoofd droeg hij eenen mijter en zijne handen hielden den staf, kenteeken zijner bisschoppelijke waardigheid, omkneld. Zeven diake-

nen, met dalmatieken bekleed, stonden hem ter zijde.

» Zijn zachtzinningen blik over ons latende weiden, sprak hij :

» Mijne Broeders, vergeet nooit het gebod van onzen goddelijken Meester : *Bemint elkander*. O, gij, beminde Zonen, die door geboorte of veroveringsrecht in slavernij zijt gebracht, dat uw ongelukkig lot u niet te zeer bedroeve. Uwe lichamen zijn in de kluisters der slavernij geklonken, ja; uwe meesters handelen met u naar welbehagen; doch gij bezit eene ziel; eene ziel zoo kostbaar, zoo edel als deze uwer meesters, en die ziel is van alle banden vrij ! de machtigste dwingeland vermag niets op haar ; gij alleen kunt over hare gevoelens en neigingen beschikken. Wendt dus die vrijheid aan tot het eeren en dienen van God, bemint dien goeden Herder uit gansch uw hart, uit geheel

uwe ziel, uit al uwe krachten; bemint om God uwe broeders, uwe rampgenooten, uwe meesters, uwe vijanden zelven. Weest verdraagzaam en loont naar uw vermogen het kwaad met goed. Mogelijk zullen velen zich niet storen aan uwe vriendschapsbetuigingen, doch de Heer van hierboven die tot in de diepste schuilhoeken van uw hart doordringt, die uwe verborgendste gedachten doorpeilt zal u erover beloonen en zijn mildsten zegen over u laten neêrkomen. Eerbiedigt bijzonderlijk uwe meesters, weest hun onderdanig, hoe slecht zij u ook mogen behandelen; beschouwt hunne bevelen als wierden zij u door God zelven gegeven. Weest hun getrouw, niet om hun te behagen of uit vreesder kastijdingen, maar uit liefde tot God, die elk loont naar zijne werken.

—« O Nafel, hoe troostvol was niet die taal!

— «Zeker, Arvinus, ook wekte zij in mijn boezem heilzame voornemens op; ik gevoelde dat de waardigheid mijner ziel ruimschoots kon opwegen tegen den vernederenden staat tot welken ik was veroordeeld, en de hoop op de eeuwige zaligheid deed mij met meer onderwerping het ellendig lot mij hier op aarde beschoren dragen.... — Doch hernemen wij den draad van ons verhaal. Na den slaven hunne plichten voorgeschreven te hebben, stuurde de eerbiedwaardige bisschop het woord tot de meesters (want verscheidene waren aanwezig).

« En gij, mijne Broeders, vervolgde hij, gij wier lot benijdenswaardiger schijnt, gij, die door uwe rijkdommen recht tot bevelen hebt verworven, die talrijke slaven aan uwen dienst hebt vastgehecht, maakt nooit misbruik van het gezag u over uwe slaven door de wetten des Keizerrijks toegekend.

Stelt in den omgang met uwe onderhoorigen alle trotschheid ter zijde; legt hun nooit wreede lijfstraffen op; laat veeleer een gevoel van menschlievendheid en deernis tot uw hart doordringen. Gedenk steeds dat onze goddelijke Zaligmaker heeft gezegd : « Dat de naam van meester u niet verwaand make, want gij bezit slechts eenen meester, en gij allen zijt broeders. » Ja, welkdanig uwe maatschappelijke stand of uwe rijkdommen ook wezen, gij zijt allen broeders; gij zijt allen zonen van eenen zelfden Vader, welke in den Hemel troont, gij kunt allen aanspraak maken op hetzelfde erfdeel : het hemelsch rijk. Brengt dan de gevoelens die u voor eenen broeder zouden bezielen op uwe dienstboden over. Indien zij gehouden zijn u getrouw te dienen, dringt zich daarentegen aan u den plicht op hun behoorlijk te voeden,

te kleeden, op hunne zeden te waken, hun godsdienstige gevoelens in te prenten. Kortom u is de zorg zoo voor hun tijdelijk als voor hun eeuwig welzijn opgedragen. Beschouwt het niet als eene vernedering uwe slaven in hunne noodwendigheden bijtestaan, want de Heer heeft immers gezegd: « dat hij die wil verheven worden zich verootmoedig, » en Hij zelf de daad bij het woord voegende achtte het niet beneden zijne waardigheid der apostelen voeten te wasschen. »

Zoo sprak de bisschop en zijne woorden vielen als een zachten balsem op onze harten neêr. Sinds heb ik vernomen dat verscheidene dier rijke Christenen hunne slaven niet enkel met menschlievendheid maar zelfs met welwillendheid behandelden; de geeseling, de verminking, het brandmerk en al die wreede kas-

tijdingen die wij van wegens onze heidensche meesters hadden te verduren zijn daar onbekend; enkele zelfs dreven de edelmoedigheid tot zoo ver hunne dienaars de vrijheid te schenken, en ja zelfs door milde giften hun een eerlijk bestaan te verzekeren.

Terwijl Nafel zich aldus uitliet voelde Arvinus zich door eene plotselinge aandoening aangegrepen. Een traan blikkerde onder zijne wimpers; hij erdacht aan zijne ongelukkige moeder zoo onmenschelijk door haren meester gemarteld dat zij aan de gevolgen ervan was bezweken op 't oogenblik dat hij hare vrijheid kwam afkoopen.

IX.

Aldus verliepen in vrome samenspraken de weinige dagen die de gevangenen hier op aarde nog zouden overbrengen. Eindelijk brak de nood-

lottige stond aan. Het volk verdrong zich aan de ingangen van den Circus en nam allengs als eene opkomende zee al dezes trapbanken in. Eenige slaven, de hark in de hand, wedijverden zich om het zand der strijdbaan effen te maken, terwijl de bestiarissen, blootshoofds en voor eenige kleedij hunne lichte tunieken zonder mouwen om het lijf hebbende, voor de hokken der wilde dieren op en neêr wandelden.

De veroordeelden wierden binnengeleid, hun getal beliep tot ongeveer twee honderd. Op de eerste rij stapten Nafel en Arvinus. Morgan volgde hun met fier opgeheven hoofde en kalmen blik.

Voorbij de zitbank des keizers trekkende, bogen zich allen diep tevens den gewonen groet herhalende :

— Cesar, zij die gaan sterven groeten u !

In het midden van het amphitheater gekomen, ontdeed men hun de ketenen waarmede zij beladen waren, en de wachters, slaven en bestiarissen verwijderden zich.

Eene indrukwekkende stilte beheerschte nu die ontelbare menigte toeschouwers. Aller oogen waren met gespannen aandacht op het strijdperk gericht, aller hoofden neigden zich voorover.

Dien plechtigen stond te baat nemende, greep Nafel Arvinus bij de hand en de stem verheffende :

— Romeinen! galmde hij, de God der christenen is de eenige ware God, dit kind en ik, wij sterven beiden zijnen heiligen naam belijdende.

Deze woorden waren hem nog niet uit den mond of het gebrul van duizende naar bloed hunkerende wilde dieren verhief zich dreigend en verdoofde zijne stem, de hokken kwa-

men geopend te worden en de bloeddorstige dieren schoten woedend op hunne slachtoffers toe. De ongelukkige slaven stoven in alle richtingen uiteen; Arvinus en Nafel zegen op de knieën, de handen ten hemel geheven.

Nu ving er eene vreeselijke slachting aan. Maar het stof, dwarrelend in de lucht opvliegende, hulde weldra het strijdperd in een wolk van zand; hier en daar zag men nog eenen ongelukkigen vluchten : men hoorde nog het gekreun der stervenden en het gebrul der wilde dieren, doch allengs verstierf alle gerucht en toen de stofwolk eindelijk begon te verdwijnen ontwaarde het oog nog slechts beeren, tijgers en leeuwen, die in het bloed badende, het overschot der ongelukkige slachtoffers opvraten.

EINDE.